

Språket är allt!

En kvalitativ studie om lärares samt specialpedagogers stödinsatser för elever i åk 4-6 med läs – och skrivsvårigheter.

Anna Öberg

Abstract

Abstract

The purpose of the study is to find out what measures and methods teachers and special educators use to strengthen students with reading and writing difficulties in everyday teaching. The survey highlights how teachers and special educators look at reading and writing skills and, in the theoretical background, what earlier researchers say. The study is based on qualitative analysis of interviews. The survey consists of two teachers and three special education teachers active in three different schools.

The result shows a great convergence of the concept of reading and writing difficulties among both teachers and special education teachers. The study also shows that both teachers and special educators agree that they are experiencing deficiencies in students' ability to read and write and this affects whatever topic the student is taught in. The respondents in the study claim that the causes of the difficulties were due to biological, social and educational factors. Views on what constitute favorable methods are similar among both teachers and special education teachers, and generally it has been found that all respondents strive to adapt the daily teaching for all pupils' needs and abilities. In order to strengthen student's reading and writing they receive intensive training in reading periods, customized texts, adjusted text amount and compensatory aids in everyday teaching. Another important factor that emerged from the study was the time factor. It is an important prerequisite to take action and think long term for the students with reading and writing disabilities.

Nyckelord: Litteracy-läsning, läs – och skrivutveckling, faktorer för lärande, individ – och miljöinriktade åtgärder och läs – och skrivundervisningsmetoder.

Förord

Planering och förberedelserna inför denna studie har gjorts under hela utbildningen. Jag har varit motiverad och fått inspiration från många håll. Det är många personer i mitt liv som har bidragit till att detta examensarbete är nu färdig och jag vill därför uppmärksamma några av dem.

Jag vill börja med att varmt tacka alla de tillmötesgående respondenter som deltog i studien, utan er hade denna studie aldrig kunnat genomföras. Ett speciellt tack vill jag tilldela min handledare IngaLill Gustafsson, som gett mig stöd och gett mig konstruktiv feedback under hela processen.

Jag vill även rikta ett stort tack till min underbara make, söner samt till övrig familj och vänner som har stöttat och stått ut med mig och min mentala frånvaro under hela min utbildning. Ni har betytt oerhört mycket för mig, för ni har alltid funnits där i vått och torrt om än jag har varit i min ”värld”. Ni har verkligen gett mig perspektiv på tillvaron och uppmuntrat mig när det behövts mer än vad ni tror! Nu är arbetet med denna studie och utbildningen över och det är med både lättnad och saknad som jag lämnar den bakom mig. Jag har lärt mig otroligt mycket under resans gång, vilket var det främsta målet för mig och självklart vore det en ära och en förhoppning att min studie även kan bidra med kunskap till andra.

Med vänlig hälsning

Anna Öberg

Innehållsförteckning

1 Inledning.....	1
2 Syfte.....	2
2.1 Forskningsfrågor	2
3 Styrdokument	3
4 Forskningsbakgrund	3
4.1 Literacy - Läsning	4
4.2 Språkutveckling	4
4.3 Faktorer kring lärandet.....	5
4.4 Läs, och skrivutveckling	6
4.5 Skrivning.....	7
4.6 Grammatisk utveckling	9
4.7 Socialpedagogiska perspektiv	9
4.8 Läs – och skrivsvårigheter	10
4.9 Orsaker till läs- och skrivsvårigheter	13
4.10 Åtgärder	17
4.10.1 Individinriktade åtgärder.....	17
4.10.2 Miljöinriktade åtgärder	17
4.11 Metoder	18
4.11.1 Läs, och skrivundervisningsmetoder	19
4.11.2 Betydelsen av lärarens roll.....	19
5 Metod och material.....	21
5.1 Metodval	21
5.2 Urval	22
5.3 Genomförande av intervju	23
5.4 Presentation av respondenterna.....	23
5.5 Tillförlitlighet och trovärdighet.....	23
5.5.1 Reliabilitet	23
5.5.2 Validitet	24
5.6 Etiska ställningstaganden	24
6 Resultat	25
7 Analys.....	32
8 Diskussion	36
9 Metoddiskussion.....	40
10 Sammanfattade slutsatser	41

11 Fortsatt forskning.....	43
12 Referenslista	45
12.1 Internetreferenser	50
13 Bilagor	52
13.1 Bilaga 1 Informationsbrev	52
13.2 Bilaga 2 Intervjufrågor.....	53

1 Inledning

Efter tio års erfarenhet inom läraryrket är jag väl medveten om att det inte finns några generella läs- och skrivinlärningsmetoder som kan tillämpas på alla elever. Alla elever är unika och behöver stöd i undervisningen utifrån sina förutsättningar. Jag vill med min studie få en ännu större förståelse om vilka åtgärder och metoder som är gynnsamma för de elever som har läs- och skrivsvårigheter för att de ska kunna komma vidare i sin kunskapsutveckling. Undervisningen ska vara likvärdig och lärare ska anpassa undervisningen utifrån varje enskild elevs behov (Lgr, 2011, kap 2). Det finns elever som är i behov av annat stöd än den inlärningsmiljö och det stöd som erbjuds i klassrummet. Assarsson (2007) menar att i Salamancadeklarationen kan man utläsa att barn med särskilda behov ska ha rätt att få det stöd som krävs för att kunna delta i den undervisningen som erbjuds inom det vanliga skolsystemet, dvs. att likvärdigheten inte ska utformas lika för alla. Resultatet av insatser och särskilt stöd till elever i läs-, och skrivsvårigheter tyder på att enskild undervisning leder ofta till ökad måluppfyllelse gällande både betyg och social utveckling (Unesco, 1994). Idag krävs det att alla ska kunna läsa och skriva för att följa normen i det samhälle vi lever i. Samhället ställer höga krav på läsförmåga och läsförståelse hos alla individer eftersom alla yrken idag kräver det. Ejeman och Molloy (2003) menar att det ställs höga krav på både skolan och lärare att lära elever att läsning inte enbart handlar om att förstå innebörden men också förstå syftet med sin läsning, samt att lärare använder sig av verktyg för att stärka elever med läs- och skrivsvårigheter genom att stimulera deras läs- och skrivförmåga.

Min roll som lärare är att upptäcka svårigheter så tidigt som möjligt genom att sätta in olika åtgärder för att ge den hjälp som elever behöver för att nå de förväntade kunskapsmålen. Det är också viktigt att förhindra att elever får dåligt självförtroende, eftersom det i sin tur kan leda till att eleven hindras från en framgångsrik inläring. Svårigheterna med läsning och skrivning samt dåligt självförtroende påverkar varandra ömsesidigt och kan därför bli en ond cirkel för eleven (Ejeman & Molloy, 2003).

Mitt uppdrag som lärare enligt läroplanen (Lgr11, 2011) är att alla elever ska ges möjlighet, oavsett förutsättningar och behov, att nå dessa uppsatta mål. Skolan har ett särskilt ansvar för de elever som av olika anledningar har svårigheter att nå målen för utbildningen och därför kan undervisningen inte utformas lika för alla. Lärare behöver

därför en fördjupad kunskap i hur läs-, - och skrivutveckling ser ut för att kunna tillgodose dessa elevers behov med läs- och skrivsvårigheter. Myrberg och Lange (2006) menar att det finns ett flertal elever som inte blir godkända i alla ämnen när det slutar grundskolan och detta kan bero på att flera av dem har svårigheter med läsning och/eller skrivning. Läs och skrivfärdigheter är fundamentalt för alla elevers framtid och skolans uppgift är att kunna ge alla elever de bästa förutsättningar för en god och positiv undervisning. Carlström (2007) menar att ur ett pedagogiskt perspektiv är det viktigt att läraren har kännedom om den enskilde elevens situation både i teoretisk och praktisk kunskap om läs- och skrivsvårigheter. Mitt intresse riktas mot den dagliga undervisningen, dvs. hur lärare och specialpedagoger uppfattar och erfar åtgärder och metoder gällande elever med läs- och skrivsvårigheter. Jag vill därför undersöka vilka åtgärder och metoder lärare och specialpedagoger använder sig av för att stimulera elever som har läs- och skrivsvårigheter i den dagliga undervisningen.

2 Syfte

Studiens syfte är att undersöka hur två lärare och tre specialpedagoger anser sig arbeta på mellanstadiet för att stärka utvecklingen hos elever med läs- och skrivsvårigheter i den dagliga undervisningen. Samt undersöka vilka åtgärder och metoder lärare använder sig av och om skolorna skiljer sig åt gällande val av åtgärder och metoder.

2.1 Forskningsfrågor

Hur definieras begreppet läs- och skrivsvårigheter av lärare och specialpedagoger?

Vilka åtgärder/metoder anser sig lärare och specialpedagoger som arbetar i åk 4-6, använda sig av för att stärka de elever som har läs- och skrivsvårigheter i daglig undervisning?

Vilka faktorer påverkar lärares val av åtgärder och metoder?

På vilket sätt skiljer sig de olika skolorna åt gällande val av åtgärder och metoder?

3 Styrdokument

Enligt riktlinjerna i skolans styrdokument ska varje elev ha rätt till en likvärdig utbildning som ska anpassas utifrån varje elevs förutsättningar och behov. Detta betyder inte att all undervisning skall utformas likadant utan den ska utformas så att alla elever ges samma förutsättningar till att inhämta kunskap och vägledas till att nå kunskapsmålen samt att den resurs som finns i skolan skall fördelas efter elevers behov. Utgångspunkten i skolans undervisning skall finnas i elevernas bakgrund, erfarenheter, språk och kunskaper. Lärarens roll ska stimulera, handleda och ge särskilt stöd till de elever som uppvisar svårigheter i skolan. Läraren skall därmed alltid ta hänsyn till elevens svårigheter och utarbeta metoder som är individanpassade utifrån elevens behov (Lgr 11, 2011) I skollagen, kapitel 4§ (SFS 2014:456) står det att skolan skall möta alla elever och låta alla elever utvecklas. Då nya skollagen (2010:800) utfärdades blev det en hel del förändringar för lärare i deras dagliga undervisning med elever med läs- och skrivsvårigheter. I och med att det särskilda stödet ska ges som ett komplement för den undervisning som eleven skulle ha deltagit, vilket också inneburit att elever med särskilda behov kan bli placerad i en annan undervisningsgrupp än den som eleven normalt tillhör. Alla elever ska ges möjlighet till både stimulans och ledning som de är i behov av för sitt lärande och sin utveckling inom de olika skolämnena. Skolan har ett ansvar att se till att elever når sin kunskapsutveckling så långt som möjligt för att de även ska kunna nå kunskapsmålen. Det är därför viktigt att skolorna och dess lärare vet vilka åtgärder och metoder som behövs vidtas i undervisningen för att ge alla elever möjlighet att utvecklas och nå kunskapsmålen. (Skollagen, 2010:801).

4 Forskningsbakgrund

De följande kapitlen presenterar centrala områden och teoretiska utgångspunkter kring läs – och skrivsvårigheter. Begrepp som är relevanta för studiens syfte samt forskningsfrågorna och viktiga att belysa är bland annat literacy-läsning, läs – och skrivutveckling, skrivning, grammatisk utveckling, språkutveckling, faktorer kring lärandet, specialpedagogiska perspektiv, läs -och skrivsvårigheter, orsaker till läs- och skrivsvårigheter. Kapitlet kommer även att presentera åtgärder och metoder som främjar elever med läs- och skrivsvårigheter.

4.1 Literacy - Läsning

Enligt Høien och Lundberg (1999, Yule, 1996) är inte läsning en medfödd förmåga utan en inlärdd färdighet. Eftersom läsning är en språkbaserad förmåga medför det att språkliga aktiviteter involverar läsning i komplexa kognitiva processer (Catts och Kamhi, 2012, Naucmér och Magnusson, 2000) eftersom samma kunskapsbas används vid produktion och perception av talat språk som vid läsning (Aron, 1997; Catts och Kamhi, 2012, Naucmér och Rudberg, 1992). Catts och Kamhi (2012) menar att det finns ett flertal synsätt på läsning, ett brett och ett smalt. Med brett synsätt menas att eleven är i ett kognitivt processande med både ordigenkänning och förståelse medan det smala synsättet avgränsas endast till avkodningsförmåga. Definition av läsning får konsekvenser för hur man undervisar och bedömer läsning. I OECDs PISA-undersökningen förklaras begreppet läsning som en baskunskap som eleven behöver ha för att kunna tillägna sig information och kunskap från tryckta texter (Skolverket, 2012). Simple view of reading (Hoover & Gough, 1990) är en modell som handlar om avkodning och kopplingen mellan fonem/grafem. För avkodningsförmågan är det viktigt att eleven har en god förmåga att koppla ihop fonem med rätt grafem (Elwér, 2014). Catts och Kamhi (2012) anser att en kombination av dessa modeller kan vara användbar för att kunna identifiera olika typer av lässvårigheter och på så sätt hitta eleverns styrkor och svagheter i läsningen. Westlund (2009) menar att en trygg inlärningsmiljö och motivation är oerhört viktigt för inläringen. Det är också viktigt att utgå från varje enskild individs behov och kunskapsnivå och sedan presentera strategier och metoder som passa deras behov för en god utveckling.

4.2 Språkutveckling

Frost (2009) menar på att språklig medvetenhet kan definieras på flera olika sätt, dvs. en betydelse handlar om språkets innehåll som betyder att ords betydelse sätts in i ett sammanhang i språket och språkbruk. Vidare menar Lundberg (2007) att språklig medvetenhet är då barnet på olika sätt lägger märke till sitt eget språk, vet hur språket är uppbyggt av ord och meningar samt vet hur det låter. Vygotskij (Bråten, 1998) menar också att redan då barn är väldigt små ska de lära sig språket för att kunna kommunicera och då barnet är ungefär ett år bygger barnet till stor del själv upp sitt ordförråd genom att ta till sig det språk de hör i sin omgivning (Lindkvist, 1999). Med andra ord är språket viktigt för den sociala relationen och för självförtroendet. För att ett barn ska

kunna lära sig språket krävs det att barnet under de tidiga åren lär sig ordens betydelser, bygger upp ett ordförråd samt hur de ska kombineras. Barnet måste även lära sig att behärska ljudsystem, artikulation, betoningsmönster och satsmelodi och med tiden ska det enskilda barnet lära sig att själv producera språk och förstå vad andra säger (Nettelbladt, 2013).

När barnet har kommit upp till 6-7 årsålder har barnet färdigutvecklats i den s.k. normala språkutvecklingen. När barnet lär sig att rimma och förstå ordlekar har barnet även utvecklat den metafonologiska förmågan, vilket är viktigt för barns läs-, -och skrivinlärning. Westlund (2015), Nettelbladt (2013) och Nettelbladt och Salameh (2007) anser att det är viktigt att barn lär sig att använda sig av sociofonologiska egenskaper för att kunna anpassa sitt språk till rätt mottagare genom hela skolgången.

4.3 Faktorer kring lärandet

Taube (2004) menar att läsa och skriva är det första och det viktigaste som barnen skall lära sig i skolan, läskunnighet är nyckeln som skall ge tillträde till all annan kunskap. För att barnet ska uppnå det målet anser Frost (2006) att lärare behöver förstå vad som utgör de svaga elevernas problem och att lärarna behöver ha tillgång till olika metodiska angreppssätt för att kunna stödja elever som har svårigheter i att lära sig läsa och skriva. Studien kommer att undersöka läs- och skrivsvårigheter utifrån lärares - och specialpedagogers perspektiv. Lärandets villkor och förutsättningar är en viktig del i studier som tar sin utgångspunkt bland annat i sociokulturella perspektiv. Bland annat fokuserar Vygotskij (Bråten, 1998) sina idéer på lärande och utveckling i sociala och kulturella sammanhang. Vilket innebär det att intresset utifrån ett sociokulturellt perspektiv är riktat mot kommunikation och dess utveckling och det som sker i samspel med andra människor. Vygotskij berör många olika faktorer, såsom betydelsen för undervisningen och lärares relationer till elever för en god utveckling. Bråten (1998) beskriver Vygotskijs sociokulturella perspektiv där han menar att Vygotskij betonar vikten av socialt samspel och interaktion, vilket kan ses som den viktigaste utgångspunkten i sociokulturell teori där lärandet ingår i en stadieteori som bygger på att ge elever rätt utmaningar för en god utveckling i skolan (Bråten, 1998). Detta innebär att läraren måste vara medveten om elevens kunskapsnivå och tillämpa hjälp och stöd på rätt nivå. Denna teori menar Vygotskij (Bråten, 1998) är en viktig faktor för

människans utveckling då barnet lär sig och når högre nivåer i sin utveckling genom att samarbeta och samspela med lärare eller kamrater som är mer kunniga (Bråten 1998). Vidare menar Bråten (1998) att undervisningen spelar stor roll för individernas utveckling och det är därför viktigt att ta reda på var individen befinner sig i sin kunskapsnivå. Säljö (2010) utgår även ifrån Vygotskijs sociokulturella perspektiv. Han menar att kunskap sker i samspel mellan människor, som den enskilde individen sedan för vidare till sitt eget tänkande och handlande, ”det är genom kommunikation som sociokulturella resurser skapas, men det är också genom kommunikation som de förs vidare” (Säljö, 2010, s. 22). Både Säljö och Vygotskij (Bråten, 1998) hävdar att lärande pågår konstant, vi lär oss hela tiden i samtal, händelser, situationer och handlingar. Säljö betonar dock att det är viktigt att kunna använda dessa erfarenheter i framtida sammanhang. Eftersom vi är olika och tillgodogör oss kunskap på olika sätt bör undervisningen vara upplagd på ett sådant sätt att läraren stödjer eleven i sin inlärningsprocess genom att t ex ge eleverna stödstrukturer. Dessa stödstrukturer kan t ex vara problemlösning, arbetsrutiner, instruktioner etc. (Säljö, 2010).

4.4 Läs, och skrivutveckling

Barns tidiga läsutveckling grundar sig på barnets erfarenheter av läsning samt hur fonologiskt medvetna de är (Liberg & Folkeryd & af Geijerstam, 2010; Myrberg, 2007). Enligt Wolff (2014) kan graden av fonologisk medvetenhet förutspå läsförståelse och stavning, vilket således bekräftas i en studie av Carson, Gillon och Boustead (2013). Studien pekar på att om barn tidigt blir säkra på ljudstrukturen i talat språk ökar även möjligheterna att bli goda läsare oavsett bakgrund. Författarna i studien menar på att fonologisk medvetenhet stödjer ordavkodningsförmåga och kan därför stötta eleven att förstå sambandet mellan talet och skrivet språk (Carson et al, 2013).

I en läsutvecklingsstadiemodell (Ehri, 2005; Høien & Lundberg, 2002) beskrivs ordigenkänning som att bygga ut den tekniska avkodningen med att koppla betydelsen av orden. Det är en förutsättning med automatiserad avkodning för att eleven ska kunna använda tankeverksamhet till textinnehållet samt förståelseprocesser. Det innebär att om avkodning går för sakta blir det svårt för eleven att minnas det som står i texten (Frost & Madsbjerg & Niedersoe & Olofsson & Sorenson, 2005; Pressley, M, 2002). Läsflyt handlar bland annat om att läsaren håller ett relativt högt tempo vilket möjliggör

läsförståelse hos eleven (Kuhn, 2005) och för att få en god läsförståelse behöver automatiseringen och prosodin vara utvecklade (Kuhn, 2010). Automatiseringen, enligt Kuhn (2005) innebär det att eleven är begränsad i sin förmåga att koncentrera sig vid kognitiva aktiviteter som till exempel läsning. I praktiken handlar det om att gå från att nöta sig genom texter till att ha ett flyt i läsningen och på så sätt göra läsningen mer njutningsfull för eleven. För att eleven ska nå dit krävs det att eleven får individanpassade texter, antingen på elevens aktuella nivå eller något mer stimulerande. Lundberg och Herrlin (2009) menar, att för att kunna läsa och förstå en text samtidigt måste läshastigheten övas upp och för att barnet ska ha möjlighet att tillgodogöra sig texter genom att känna igen ord som fonologiska enheter. Läsflytet kommer sig av en ortografisk avkodning och kännetecknas av att eleven behärskar helordsläsning och läsning med intonation och förståelse. Ortografisk avkodning innebär att ordets bokstavssekvens ger läsaren tillgång till ordets fonologi och betydelse på en gång. För att eleven ska kunna avkoda ett ord ortografiskt måste eleven ha sett ordet minst en gång tidigare samt skapat sig en representation av ordet i långtidsminnet (Manis, 1985). En förutsättning för ortografisk avkodning är att eleven har bokstavskunskap om samtliga bokstäver i ordet och att de sätts in i dess inbördes ordning (Høien och Lundberg, 2002).

Betydelse för språkförståelsen är att kunna urskilja och sätta ihop fonem (språkljud) till ord samt att ha förmågan att urskilja delar av ord som till exempel suffix, prefix men också enskilda ord i sammansatta ord. Att ha en syntaktisk förmåga innebär att ha förmågan att kombinera ord grammatiskt rätt i fraser och meningar, eller fraser och texter för att kunna göra en korrekt meningsbyggnad. Pragmatisk förmåga innebär att eleven använder rätt språk i rätt situation och hur hen klarar av att tolka olika tonfall och underliggande meningar (Frost et al, 2005). Eftersom barn har olika erfarenheter av skriftspråket när de börjar skolan är det viktigt att lärare tidigt fångar upp eleverna där de befinner sig i sin språkliga utveckling (Frost et al. 2005).

4.5 Skrivning

Barn som ingår i skriftliga sammanhang redan från förskoleåldern enligt Bjar och Liberg (2010) får goda förutsättningar inför sin kommande skolgång. Vidare skriver de att lärare kan använda sig av olika metoder för att skapa förutsättningar och

meningsfulla sammanhang för att väcka intressen hos eleven för att öka den skriftspråkliga delen hos eleven. Barn lär sig att hantera skriften i samspel med andra och det är därför viktigt att elever har engagerade lärare som visar engagemang och kan stimulera dem att skriva och läsa. Lindö (2002) skriver även att samspelet mellan det muntliga och skriftliga språket är viktigt för att skapa det bästa för läroprocessen. Bjar och Liberg (2010) anser också att gemensamt läsande och skrivande är en av de viktigaste faktorerna tillsammans med fonologisk medvetenhet för att kunna förutsäga barns fortsatta läs- och skrivutveckling (Bjar & Liberg (2010).

Høien och Lundberg (2002) menar att det finns många faktorer som samspelar och påverkar varandra under skrivprocessen, som t ex planering, utförande och omarbetning av den skrivna texten och att alla dessa faktorer interagerar med varandra. Författarna tar även upp dessa faktorer som väsentliga för skrivprocessen, t ex vid skrivning är långtidsminnet viktigt eftersom det är genom långtidsminnet man hämtar fram idéer och tankar. Författarna menar vidare att det även är viktigt att komma ihåg hur man går tillväga rent tekniskt när man skriver exempelvis procedurminne samt minne för hur bokstäver och ord ser ut. Høien och Lundberg (2002) menar att allt eftersom skrivfärdigheten utvecklas hos eleven blir arbetsminnet alltmer viktigt och om inte eleven kan hålla tankarna samlade, bidrar det till att eleven tappar den röda tråden. Ett avgörande hinder för skrivprocessen beror på bristande automatisering av samordningen mellan de olika komponenterna som ingår i skrivprocessen menar Høien och Lundberg (2002). När en text ska skrivas handlar det om att idéer ska omvandlas till ord och skrivas ner och det kräver planering både under själva utförandet, men också en mer långsiktig planering över texten som helhet av eleven. De elever som har läs- och skrivsvårigheter har en sämre förmåga att lagra inkommande auditivt material i korttidsminnet, till exempel språkljud vilket leder till att de har även svårigheter med att plocka fram lagrad information (Høien & Lundberg 2002). Vidare menar författarna att om sambandet mellan språkljud och tecken inte är automatiserat hos eleven belastas arbetsminnet, vilket resulterar i ett ökat antal skrivfel, eftersom elever med svagheter i det visuella sekvensminnet har svårt att komma ihåg i vilken ordning bokstäverna ska läsas och kastar därför ofta om dem (Høien & Lundberg, 2002).

4.6 Grammatisk utveckling

Det finns regler för hur man böjer ord och hur de kan sättas samman till en mening och det är det grammatik handlar om, både i tal och skrift. Grammatiken är uppdelat i två delar, det som handlar om språkets minsta betydelsebärande enhet (morfologi) och det som handlar om hur orden kombineras ihop för att kunna bilda satser (syntax), (Håkansson & Hansson, 2007). Barn behöver både lära sig att själv bygga meningar och att förstå när andra gör det. De måste lära sig att förstå hur betydelsen ändras om, exempelvis om man byter plats på orden i en mening. En grammatisk utveckling hos barnet är viktig för det leder i sin tur till att barnet utvecklar sin förmåga att kunna böja ord och kombinera dessa till nya fraser beroende vilken språkgemenskap barnet befinner sig i. (Håkansson & Hansson, 2007).

4.7 Socialpedagogiska perspektiv

I följande avsnitt kommer olika socialpedagogiska perspektiv att presenteras i kort och vad de olika perspektiven har för betydelse för elever med läs – och skrivsvårigheter.

Emanuelsson, Persson och Rosenqvist (2001) menar att förebyggande arbete och att ge särskilt stöd och stötta de elever som har det svårt i skolan är vad specialpedagogik handlar om. Vidare menar författarna att (Emanuelsson., et al. 2001) det finns två specialpedagogiska perspektiv som beskriver, tydliggör och förklarar hur stödet till elever utformas i skolan. Det ena perspektivet är det kategoriska vilket innebär att eleven ses som bärare av svårigheterna. Intentionen är att stärka och kompensera elevens svaga sidor så att de hamnar inom ”normaliteten”. Det innebär att stödet ges till eleven utanför klassrummet. Det andra perspektivet är det relationella perspektivet där omgivningen spelar en stor roll för elevens möjligheter till utveckling samt att orsaker till svårigheterna läggs utanför eleven, det vill säga i lärandemiljön. Vidare menar Emanuelsson., et al. (2001) att elevers olikheter är något positivt och normalt och att inkludering förespråkas. Nilholm (2005) menar att synen på skolsvårigheters ursprung har varierat genom åren och detta har troligtvis påverkat insatsernas karaktär. Det ena synsättet är ett kompensatoriskt perspektiv på skolsvårigheter och att problemen är individens, som beror på psykologiska eller medicinska faktorer. Vilket innebär att skolan ska kompensera det som anses fattas. Dilemmaperspektivet omfattar svårigheter i skolan och har varierande orsaker vilket gör att de sällan kan åtgärdas på ett enkelt sätt

(Nilholm, 2005) eftersom det beror på hur man bemöter barn som befinner sig i olika svårigheter och vilka uppfattningar man har om svårigheten (Nilholm, 2007, Ahlberg, 2001).

Haug (1998), Ahlberg (2001) och Emanuelsson, Persson och Rosenquist (2001) har även beskrivit och namngett olika perspektiv. I kompensatoriska perspektivet utgår man ifrån begreppet normalitet och det sker genom att först identifiera olika problemgrupper sedan grupperar eleverna efter genomförda tester för att sedan hitta olika metoder som ska bidra till elevernas studieförmåga. I detta perspektiv ligger fokus på att problemet ligger hos eleven och det är de bristande förmågorna som ska kompenseras, vilket har gett namnet åt perspektivet och det innebär ett sökande efter medicinska förklaringar (Nilholm, 2007). Vilket innebär att man väljer olika modeller och åtgärder för att rätta till de problem eleven uppvisar. Detta bygger på att man efter en kartläggning ska åtgärda brister och det kompensatoriska perspektivet beskrivs som att det blir ett ansvar eller tillskrivande av problemen hos eleven. Nilholm (2007) menar att det är viktigt att lärare hittar olika arbetsformer för att ge stöd till de elever som är i behov det på bästa möjliga sätt genom att ge resurser till den gemensamma undervisningen men också i form av specialpedagogiska insatser. Vidare menar Nilholm (2007) att det är viktigt att bli medveten om och lära sig förhålla sig till skolans läroplan och verklighet. Även om pedagoger har i uppdrag att följa läroplanen, gör förutsättningarna att det kanske inte stämmer med intentionerna i praktiken. Det viktiga är att synliggöra och problematisera olika perspektiv, det ena behöver inte utesluta det andra och även inse att nya motsättningar och problem kan uppstå. Ahlberg (2001) har liknande utgångspunkter som hon benämner ”ett kommunikativt relationsinriktat perspektiv, detta för att öka förståelsen för elever i svårigheter och man måste därför se svårigheterna från olika håll. Det är därför viktigt att man förstår hur och varför samspel och interaktion med barn i svårigheter kan se olika ut och att det påverkar dem på olika sätt (Ahlberg, 2001).

4.8 Läs – och skrivsvårigheter

I följande avsnitt finns det information om vad läs – och skrivsvårigheter är och vilka åtgärder som bör sättas in för elever med läs- och skrivsvårigheter.

Myrberg (2007) menar att det är viktigt att skolorna och dess lärare vet vilka åtgärder och metoder som behöver vidtas i undervisningen för att ge alla elever möjlighet att utvecklas och nå kunskapsmålen. Läsning handlar om två olika förmågor, avkodning och förståelse. Både Hoover & Gough (1990) samt Myrberg (2007) anser att dessa förmågor måste mötas för att läsningen ska fungera. Avkodningssvårigheter kan handla om dyslexi medan förståelsesvårigheter kan ha olika skäl. En ansträngande avkodning kan leda till att textförståelsen hos eleven inte fungerar mest gynnsamt. Elever som visar tecken på avkodningssvårigheter behöver uppmärksammas tidigt så att åtgärder kan sättas in för att stödja läsinläringen (Myrberg, 2007). Läs- och skrivsvårigheter kan visa sig på olika sätt hos en person. Att "kasta" om bokstäver är ett exempel på hur läs- och skrivsvårigheter kan yttra sig, vilket kan vara ett resultat av att man är stressad vid läsning och skrivning. Dessutom kan läsförståelsen även bli lidande då det finns brister i den automatiska avkodningsförmågan hos elever med läs- och skrivsvårigheter d.v.s. att textens innehåll går eleven förbi. Vilket leder till att eleven tappat lusten av att läsa. Däremot kan en långsam läsare ha en korrekt avkodning men där elevens ordförråd och kunskap ändå inte räcker till. Druid-Glentow (2006) menar på att en bristande läsförståelse leder även till att förståelsen och kunskapsinhämtningen påverkas som ofta i sin tur leder till att eleven känner sig misslyckad. Konsekvensen av att det brister i läsförståelsen kommer även att påverka eleven i alla skolans. (Druid- Glentow, 2006).

Sandström Kjellin (2004) menar att det finns två huvudsakliga perspektiv till läs- och skrivsvårigheter. Det ena perspektivet förklarar att svårigheterna ligger hos individen och att det är individen som har och bär på svårigheterna, Den andra orsaken menar att det är omgivningen som bär på svårigheterna. Genom att dessa två perspektiv står mot varandra har det uppkommit ett meningsutbyte inom den forskning som bedrivits om läs- och skrivsvårigheter. Detta beror på att forskare enbart har utgått från en av de två inriktningarna och på så vis endast tagit hänsyn till denna inom sin forskning. Dock handlar det inte endast om en förklaring till en elevs läs- och skrivsvårigheter utan en kombination av flera (Sandström Kjellin, 2004). Hållbara resultat som är vetenskapligt beprövade finns och som dessutom har kommit till användning i pedagogiska sammanhang. Men det finns fortfarande olika uppfattningar som inte har något stöd inom forskning ute på skolorna. "The Quick fix" är en uppfattning, vilket är ett

hjälpmedel som syftar till att fort avlägsna problemet som är bestående. Annan uppfattning har sin grund i att läs- och skrivsvårigheter växer bort med åldern. Dessa uppfattningar har inget stöd i vetenskaplig forskning och därför är det viktigt att skolor och dess lärare, speciallärare och specialpedagoger vet vilka åtgärder och metoder som behöver vidtas i undervisningen för att ge alla elever möjlighet att utvecklas (Myrberg, 2001).

Läs-, och skrivsvårigheter associeras med begreppet dyslexi, men enligt Snowling och Hulme (2011) är dyslexibegreppet bara en del av läs- och skrivsvårigheter. Dyslexi innebär att det finns fonologiska svårigheter som visar sig genom att elever har svårt att automatisera avkodningen. Enligt Myrberg (2007) och Wolff (2014) fann de i en svensk studie att ca 7 % av befolkningen har dyslexi men att det varierar mellan 5-17 % då det har gjorts jämförelser både internationellt och nationellt (Shaywitz & Shaywitz, 2005). Det går inte med säkerhet att avgöra vilka som har dyslexi eller vilka som bara är svaga läsare har långsam läsutveckling eller brist på träning. För att kunna sätta in rätt åtgärder är det ibland nödvändigt att ge elever diagnosen dyslexi (Elliot & Grigorenko, 2014). Stanovich (1986) beskriver ”Matteuseffekten, vilket innebär att när eleven har svårigheter med ordavkodningen under sina första skolår läser hen mindre i förhållande till sina jämnåriga som inte har samma svårigheter. Detta leder i sin tur till att eleven får mindre lästräning och därmed mindre ordförråd. Lärares arbetssätt som bygger på att eleven tar ett stort ansvar över den egna kunskapsinhämtningen kan gynna elever som har en tidigt utvecklad koncentrationsförmåga, men inte de eleverna med sen eller bristande koncentrationsförmåga (Bråten, 2010).

Druid-Glentow (2006) menar att läs- och skrivsvårigheter kan höra samman med inlärningssvårigheter beroende på fysiska, intellektuella, emotionella eller sociala orsaker. Men författaren hävdar också att det även kan ha pedagogiska orsaker, som t ex frånvaro från skola, byten av skola och lärare. Faktorer som tyder på läs- och svårigheter kan vara t ex: långsam och hackande läsning, otydlig artikulation, alltför snabb läsning, gissning av ord, omkastning av bokstäver, att frekventa småord läses fel, utelämnning av ändelser, tillägg av bokstäver i ord, hopblandning av bokstäver och problem med ordningsföljden i alfabetet. Följderna av läs- och skrivsvårigheter hos en

elev blir i längden förödande för hans självkänsla och motivation (Druid-Glentow, 2006).

Forskning kring läs-, - och skrivutveckling finns och speciellt under de senaste 20 åren har forskningen expanderat kring läs-, - och skrivutveckling. Detta har lett till bevisade åtgärder om hur lärare kan arbeta då dessa svårigheter uppstår hos elever. Tjernberg (2011) har i en studie undersökt vilka framgångsfaktorer som finns i lärares förhållningssätt och metoder vid läs-, - och skrivinläring. De framgångsfaktorer som anses vara av vikt hos lärare är de åtgärder och metoder som ger utmaningar och stöttning utifrån varje elevs förutsättningar och behov. Tjernberg (2011) menar att muntlig framställning i de olika skolämnena är en bra åtgärd för eleverna eftersom det har visat sig att elever som har läs- och skrivsvårigheter har möjlighet att lyckas och prestera goda resultat. Vidare menar Tjernberg (2011) att trots detta används och appliceras inte kunskapen i den dagliga verksamheten. Anledningen till detta menar författaren är att skolorna inte är uppdaterade av vad forskning kommit fram till. Detta medför att elever med läs- och skrivsvårigheter missgynnas i och med att kunskapen och resurserna inte används trots vad forskningen har kommit fram till och de hjälpmedel som finns att tillgå. Många elever använder sig av digitala läroverktyg eftersom elever i dag lever i en teknikutveckling utifrån hur vårt samhälle ser ut och dessutom har de stor kunskap kring data, - samt teknikhantering. Datorer kan därför vara ett utmärkt hjälpmedel för att stimulera läsning samt skrivning hos elever med läs- och skrivsvårigheter hävdar bland annat Helena Bross (författare) och Ulla Förher (leg. logoped) i en debattartikel i Svenska dagbladet (2011-01-08). Bross och Förher (2011) menar att skolan borde ha assisterande teknik som en självklarhet i undervisningen.

4.9 Orsaker till läs- och skrivsvårigheter

I detta kapitel kommer jag att belysa några orsaker som kan påverka elevers läs-, - och skrivinläring och att redogöra för de orsaker som kan påverka barns läs- och skrivinläring.

Det är inte ovanligt att barn med läs- och skrivsvårigheter får andra problem utöver sitt handikapp som sociala, emotionella och kunskapsmässiga störningar därför att eleverna kan upplevas som omogna, stökiga och omotiverade. Det är därför viktigt att lärare är

medveten om dessa förhållanden och utreder vilka brister som kan ligga bakom barnets beteende. Att analysera och finna bakomliggande orsaker till elevers svårigheter är lärarens ansvar att ta reda på och därför bör fokus i undervisningen ligga på vad eleven kan och inte kan (Rygvold, 2001). Bland annat betonar Häggström (2003) vikten av att man bör vara uppmärksam på elevers talspråksutveckling. En försenad talutveckling kan vara tecken på kommande läs- och skrivproblem och eventuellt dyslexi. Vidare menar Häggström (2003) att man inte ska tveka att ta kontakt med någon sakkunnig person för eventuell utredning och möjligheter till extra insatser tidigt. Myrberg (Myndigheten för skolutveckling, 2003) skriver om vikten av att vara uppmärksam på ett antal faktorer i barns språkliga utveckling för att upptäcka läs- och skrivsvårigheter. Faktorer som spelar roll i läs- och skrivsvårigheter kan handla om individuella orsakssammanhang. Det kan bland annat vara att eleven kan ha biologiska eller genetiska faktorer som påverkar deras läs- och skrivinläring. Symtom som t ex kan visa sig hos eleven kan vara av fonologisk karaktär, det vill säga att eleven inte tillägnat sig fonologisk medvetenhet. Vilket innebär att eleven saknar den språkliga medvetenheten eller ha perceptuella svårigheter såsom syn- och hörselnedsättning eller motoriska svårigheter. Detta kan leda till att den enskilde eleven kan få sämre förutsättningar att tillägna sig kunskaper i att läsa och skriva (Asmervik, Ogden & Rygvold, 2001). Rygvold (2001) förklarar att läs- och skrivsvårigheter visar sig som en allmän skriftspråklig svårighet som har samband med elevens förmåga att ta till sig de skriftspråkliga färdigheter som förväntas utifrån ålder och vilken årskurs eleven går i. Vidare menar Rygvold (2001) att dessa svårigheter hänger samman med allmänna svårigheter som större språkliga problem och syn- och hörselproblem. Jacobson (2006) hävdar att det finns ytterligare faktorer som kan ha ett samband med svårigheterna, så som t ex begåvning, mognad, för lite övning i läsning, språkliga och fonologiska faktorer samt emotionella, medicinska, neuropsykiatriska och sociala faktorer och att det kan påverka samspelet mellan arv och miljö (Jacobson, 2006).

Det finns många olika faktorer som kan påverka en elevs läs- och skrivinläring. Det kan bland annat bero på den egna förmågan där eleven lär sig själv utan någon formell undervisning samt till omgivningens påverkan där skolan och läraren har en stor roll. Det finns en rad olika metoder inom skolundervisningen att utgå från och använda sig

av och de mest vanliga perspektiven är det individpsykologiska, - och det socialinteraktionistiska perspektivet. Høien och Lundberg (2002) menar att båda perspektiven har olika utgångspunkter och arbetssätt vid läs- och skrivinläringen. Författarna (Høien och Lundberg, 2002) representerar individpsykologiska perspektivet, som innebär att en viss språklig mognad behövs innan lärandet kan tillägnas. Liberg (2006) representerar socialinteraktionistiska perspektivet här hon poängterar lärandet som en interaktionsprocess där eleven lär i samspel med andra. Lärare måste variera mellan olika metoder för att få fram bästa möjliga förutsättningar för alla elever och för elever med läs- och skrivsvårigheter genom att konstruera metoder och arbetssätt som är individanpassade. En annan viktig förutsättning för att kunna hjälpa elever med läs- och skrivsvårigheter är att lärare måste ha kunskaper om dessa svårigheter och författarna understryker vikten av att undervisningen byggs upp så att eleverna upplever att de lyckas (Høien & Lundberg, 1999). Vikten av att eleven får känna att lärarna ”bryr sig” och att de visar tillit och värme ökar möjligheten till en god utveckling. Därför är skolans ledning och organisation viktig för vilket stöd en elev får eftersom stödet ofta inte är beroende av svårigheterna som finns utan av hur skolans organisation ser ut och hur verksamheten är upplagd. Myrberg & Lange (2006 citerad av Fischbein, 2009) framhåller att det krävs olika modeller och att det knappast går att föredra en typ organisation framför den andra. Vilka åtgärder och metoder som istället används blir därför avgörande för elevens framsteg. Vidare menar författarna att ett fritt arbetssätt med eget kunskapssökande kan missgynna elever som har svårt med läsning. Gruppstorleken och sammansättningen är också en viktig faktor om läraren ska göra individuella bedömningar av elevernas framsteg. Det är också viktigt att tillåta att lärare ibland arbetar ensam med en elev, ibland i en mindre grupp och ibland i helklass. Till sist poängterar Myrberg & Lange (2006) vikten av att ha en stämning i skolan som tillåter att elever har och visar svårigheter. Elevers motivation kan avta om de inte får tydliga mål eller ett tydligt syfte med vad de ska göra och varför det ska göras. För att kunna hjälpa elever med försenad utveckling är det viktigt att undervisningen har teoretisk grund samt god planering och genomförande. Alla elever, men framförallt de med läs- och skrivsvårigheter behöver en undervisning som gagnar elevers inläring (Frost, 2009). Författaren hävdar vidare att traditionell och välstrukturerad undervisning är gynnsam för elever som har läs- och skrivsvårigheter. Andersson, Belfrage och

Sjölund (2006) menar att ett framgångsrikt och specialpedagogiskt arbetssätt med elever som har läs- och skrivsvårigheter har dessa kännetecken som t ex hög lärarkompetens, tidiga insatser i läs- och skrivinlärning, kontinuerlig och strukturerad undervisning, tillräckligt med tid och lärarstöd, bättre stöttning i läsförståelse, motivation och sammanhang för eleven. Förmågan att skapa ett gott arbetsklimat i ett klassrum kännetecknas av en bra lärare anser Frost (2009). Vidare menar Frost (2009) att lärarens förmåga att skapa goda relationer till den enskilda eleven har en stor betydelse för om en elev får möjlighet att visa sin potential. Genom att få eleven att bli motiverad ökar det elevens möjlighet att nå resultat och göra framsteg. Enligt Frisk (2007) kan dessa svårigheter medföra ett enormt handikapp i dagens samhälle, i och med att det ställs stora krav på språkliga färdigheter. Samspelet mellan lässvårigheter och sociala och känslomässiga faktorer menar Høien och Lundberg (2002) att alla människor går in i en inlärningsprocess med ”känsla, tanke och vilja”. De menar att om en elev försöker tyda en text men bara får ”obegripliga ljud och intetsägande svarta krumelurer till svar”, kan detta ge betydande konsekvenser för elevens fortsatta läs- och skrivutveckling (Høien & Lundberg, 2002).

Carlström (2007) anser också att inläring sker bäst om eleven är motiverad och med motiverande menar hon att man arbetar med det eleven redan kan. För annars kan upprepade nederlag leda till bristande motivation när det gäller allt som har med läsning och skrivning att göra menar Carlström (2007). Detta är även något som Rygvold (2001) belyser att bristen på motivation kan leda till att eleven känner bristande tillit till den egna förmågan att lära. En viktig förutsättning för att eleven ska känna sig motiverad i sin läs-, -och skrivprocess är att eleven har en snabb avkodning menar Høien & Lundberg (2002).

Myrberg (2001) har genom Konsensusprojektet kommit fram till några punkter som visats sig vara framgångsrika för elever med läs- och skrivsvårigheter. Bland annat dessa; En av de viktigaste åtgärder enligt Myrberg (2001) är hög lärarkompetens. Författaren menar på att en duktig lärare ska känna till många olika metoder för att kunna anpassa undervisningen efter varje elevs förutsättningar och behov. Vidare menar Myrberg (2001) har betydelse att läraren anpassar sin undervisning efter elevers behov

och nivå genom att ha en tydlig struktur och att läraren vet vad man tränar och syftet med det. Andra framgångsrika faktorer som Myrberg (2001) anser är även tid och lärarstöd genom att ge elever en-till-en undervisning, och ha en målinriktad undervisning, där kunskapsmålen ska ligga i fokus och undervisningen ska även baseras på forskningbeprövade metoder, träning av läsförståelse innebär att läraren ska ge vägledning i hur man t ex reflekterar över olika texttyper och vara vaksam på vad de förstår och inte förstår i en text. Det är även viktigt att lära elever att tala/läsa och skriva genom att lära elever att skriftspråket hänger ihop med talspråket och detta samband kan belysas genom att eleverna får lyssna till högläsning för att sedan kunna bearbeta texter på ett bättre sätt. Den sista punkten i Konsensusprojektet är att undervisningen ska vara motiverande för elever och den ska även förmedla vad läsa och skriva handlar om genom att använda sig av ett systematiskt arbetssätt (Myrberg, 2001).

4.10 Åtgärder

För att hjälpa eleverna med deras läs- och skrivsvårigheter sätter man in åtgärder som kan beskrivas som individ-, - och/eller miljöinriktade. Dessa aspekter kan man i vissa fall inte skilja på. Undervisningen kan te sig på olika sätt för elever med läs- och skrivsvårigheter, antingen kan eleven vara med i klassen och få hjälp eller att eleven får enskild undervisning. Enligt Rygvold (Asmervik., et al. 2001) är att ge elever specialundervisning i grupp ett alternativ. Hwang Nilsson (2006) lägger stor vikt i att lärarna engagerar sig och hjälper till i elevers läs-, - och skrivutveckling och att skolan skapar gynnsamma förutsättningar för dessa elever så att de utvecklas. Det är viktigt att uppmuntra och stärka elevers självkänsla genom att se positivt på deras möjligheter och inte bara till svårigheterna (Hwang Nilsson, 2006).

4.10.1 Individinriktade åtgärder

Ibland kan det vara svårt att hitta de rätta åtgärderna för eleven, men för att kunna hitta den hjälp som eleven behöver krävs det att läraren lägger ner mycket tid till att analysera både utifrån elevens och lärarens egna handlingssätt (Öhlmér, 2001).

4.10.2 Miljöinriktade åtgärder

Problem med läsning och skrivning kan visa sig genom otillräckliga kunskaper i det svenska språket genom att barnet redan från tidig ålder har fått för lite språkstimulans samt att de har fått öva för lite på att läsa (Andersson & Belfrage & Sjölund, 2006).

Enligt Rygvold (Asmervik., et al. 2001). Både skolmiljön och hemmiljön har inverkan på varandra och har därför en stor betydelse för barnet då de ska lära sig att skriva och läsa. Vidare menar författaren att då en elev inte får den hjälp som krävs i skolan medför det sämre förutsättningar och barnet får svårigheter med sitt läsande och skrivande. Författarna Andersson, Belfrage och Sjölund (2006) menar att redan från födseln kan läs-, - och skrivutvecklingen påverkas både positivt och negativt hos barnet. Vidare menar författarna (Andersson & Belfrage & Sjölund, 2006) att det är viktigt att skola och hem har ett gott samarbete för att stimulera barnets språkliga förmåga eftersom den språkliga stimulansen är viktigast i förskoleåldern.

4.11 Metoder

Enligt Wolff (2014) finn det olika typer av metoder och arbetssätt för elever med läs- och skrivsvårigheter, men att alla metoder och arbetssätt inte ger samma effekt på alla typer av läs- och skrivsvårigheter. Det är därför viktigt att man känner till bakgrunden till elevernas svårigheter så att man inte slentrianmässigt till exempel föreslår mer läsning av böcker. Enligt Trampe och Andersson (2005) finns det många föreställningar om åtgärder för elever i läs- och skrivsvårigheter och vissa av dem saknar stöd i forskningen och därför anser Ingvar (2008) att man bör använda explicita, intensiva, systematiska och utvecklingsmässigt anpassade insatser. Det är viktigt att elever får direkta instruktioner, undervisning och träning samt att undervisningen sker i en god inlärningsmiljö. Stress hos elever bidrar till sämre inläring och på grund av detta är det viktigt att lärmiljön är rensad från stressframkallande situationer (Ingvar, 2008). Enligt Skolverket (2001a) kommer vissa elever att ha svårt att nå tillräcklig bra läsförmåga. Ibland kan kompensatoriska insatser vara nödvändiga. Det kan vara särskilda hjälpmedel som talböcker och datorstöd, eller intensiv och varaktig kompensatoriskt stöd som till exempel att stimulera elevens starka sidor och visuell analys. Utifrån erfarenhet poängterar Catts och Kamhi (2012) att lärare behöver information om vilken undervisningsmetod som fungerar bäst för elever med inläringssvårigheter. Skolverket (2001a) betonar även vikten av att innehållet i specialundervisningen och att undervisningen i klassrummet samordnas. Vikten av nivågruppering eller specialundervisning för att möta elevers olika behov är också viktigt för de elever som har läs- och skrivsvårigheter, dvs. att elever som lämnar ordinarie lektioner kan gå miste om undervisning. Författarna Torgesen, Alexander, Wagner, Rashotte, Voeller och

Conway (2001) menar att elever med svåra lässvårigheter uppnådde stora och stabila framsteg i sin läsutveckling efter en intensivperiod. Vinsten med detta arbetssätt beror bland annat på tydliga instruktioner i fonologisk medvetenhet, fonologisk avkodning och ortografisk avkodning. I National Reading Panel (2000) kan man utläsa att deras meta-analys av träning i fonologisk medvetenhet (manipulera ljud i ord) var väldigt effektivt för att förbättra läsförmågan hos elever oavsett lärande miljöer. Enligt Skolverket (2001a) är exempel på bra tränande insatser av högläsning ger bättre kunskap om "concepts of print" och ökad fonem-medvetenhet. Högläsningen ger större ordförråd, tydligare artikulatorisk representation av ord, bättre syntaxkunskap, och ökad drivkraft att läsa själv. Vidare menar Druid-Glentow (2006) att metakognitiv förmåga är viktigt för barn med läs- och skrivsvårigheter och för den allmänna intellektuella utvecklingen. Metakognition innebär som ett "tänk om tänket", att eleven är medveten om vad man kan (har lärt sig) och vad man inte kan (inte har lärt sig än.) Det är därför viktigt att börja med aktiviteter som inte kräver läs- och skrivfärdigheter utan aktiviteter som ger eleven "jag kan- upplevelser och sedan gå vidare till aktiviteter som ger mer möjlighet till läs- och skrivträning och dessa ska ligga på rätt nivå för eleven. Genom metakognitiva samtal får läraren reda på vad som är en lagom utmaning för eleven (Druid-Glentow, 2006).

4.11.1 Läs, och skrivundervisningsmetoder

Skolans uppdrag, enligt Lundberg och Herrlin (2009) är att alla elever lär sig att läsa och skriva och i Lgr11 (2011) står det att varje elev ska ges möjlighet att samtala, skriva samt att de ska få utveckla sin kommunikativa förmåga och på så sätt få tilltro till sin språkliga förmåga. Vidare menar Lundberg och Herrlin (2009) att skriftspråket på verkar elevers framtid och behöver därför ha en god läsförmåga då det har blivit vanligare att det krävs en fortsatt utbildning för att få ett arbete.

4.11.2 Betydelsen av lärarens roll

Sternberg och Spear-Swerling (1996) menar att lärare och skolor inte har möjlighet att påverka hur en elev har det i sin hemmiljö och de kan ännu mindre påverka elevens biologi. Däremot finns det bevis för att de kan göra en betydande skillnad i elevens prestation. För att höja prestationen hos eleven från hem med lägre socioekonomisk status, krävs ibland förändringar i undervisningsformen i skolan och i klassrummet. En

del studier (Ganschow & Spark, 1995; Sparks, Ganschow, Pohlman, Skinner and Artzer, 1992) visar att multisensorisk undervisning med fokus på det fonologiska/ortografiska systemet främjar elever med läs och skrivsvårigheter. Genom att ha en undervisning som går ut på att aktivera olika sinnen samtidigt kan främja de fonologiska färdigheterna hos eleven. Att arbeta i mindre grupper eller individuellt arbete med den enskilde eleven är något som bland annat Ritchey och Goeke (2006) förespråkar för att eleven ska kunna nå bättre resultat. Genom den multisensoriska undervisningen kan olika inlärningskanaler aktiveras och nyttjas samtidigt, framför allt är den kinestetiska taktila stimuleringen viktig. Detta kan lärare göra genom att använda olika sätt att förstärka elevernas korttidsminne t ex genom gester, sång, kort med olika färger, ritningar.

Andra tillvägagångssätt för att undvika stress för eleven är att läraren inte kräver att eleverna med läs- och skrivsvårigheter spontant och snabbt ska svara på muntliga och skriftliga uppgifter. Schneider (2009) menar att det kan vara strategiskt att para ihop de elever som har kommit längre i sin kunskapsutveckling än de som inte har det i olika undervisningssituationer för att dessa elever ska känna en trygghet och att de kan komma vidare i sin lärande process. Vidare menar Schneider (2009) att anpassningar som kan göras för de elever som har läs- och skrivsvårigheter är att vid t ex provsituationer ge eleven utökad skrivtid. Dysthe (2003) anser också att det är viktigt att lärare tar till vara på elevens starka förmågor och det som eleven har möjlighet att utveckla och bli bättre på istället för att fokusera på elevens svaga sidor. Risken med att utgå från elevens dåliga sidor gör att eleven automatiskt tror att de är dåliga på grund av de negativa förväntningarna omgivningen har på dem.

Den undervisning som lärare bedriver påverkas av hur denne anser sig välja olika åtgärder och metoder i klassrummet för att stödja elever med läs- och skrivsvårigheter (Dysthe, 2003). Författarna Jank och Meyer (1997) menar att didaktik handlar om undervisningens, - och inläringens teori samt praktik, vilket innebär att det inte enbart handlar om teoretisk kunskap utan även praktisk kunskap som ska avspeglas i undervisningen. En didaktisk modell beskrivs vidare av Jank och Meyer (1997) som en teorikonstruktion för analys och planering. Den centrala utgångspunkten för didaktik är

att vid varje undervisningstillfälle ställs läraren inför flera olika typer av val. Eftersom didaktik handlar om val av innehåll, sekvensering, organisering, om vem, vad, när, med vem, hur, genom vad, varför och för vad man skall lära sig (Jank, Myer, 1997). Att ha en didaktisk kompetens menar Östman (2000) är att läraren kan skilja på två olika typer av didaktiska problemställningar som kan ställas till den undervisning som en lärare bedriver. Första problemställningen innebär lärarens dagliga arbete i klassrummet, där frågan; hur skall vi göra? måste tillgodoses med ett omedelbart svar i form av handling. Den andra problemställningen har frågan; vilka är våra alternativ? vilket inte behöver ges ett omedelbart svar, då frågan grundas i teoretiska kunskaper. Vidare menar Östman (2000) att lärarens hantverk består i att kunna omsätta det teoretiska kunnandet om omvärlden till ett konkret innehåll med en pedagogisk struktur. Detta för att eleverna ska tillgodogöra sig av den undervisningen som ges.

5 Metod och material

Detta kapitel kommer att inledas med en redogörelse av vilken metod som jag använt mig av för insamling av det empiriska underlaget. Vidare kommer urvalet av respondenter beskrivas utifrån de kriterier jag har haft med studien. Metodkapitlet kommer sedan att behandla hur tillförlitlig studien är med intervju som metod samt hur jag har förhållit mig etiskt under undersökningarna. Därefter återges hur jag genomförde och bearbetade det empiriska materialet till studien.

5.1 Metodval

Den halvstrukturerade intervjun karakteriseras av ett avgränsat tema för intervjun, med på förhand bestämda frågor som följs upp på ett individualiserat sätt. Det är den metod Stukát (2005) kallar halvstrukturerad eller semistrukturerad intervju, vilket innebär att sådana intervjuer kan ha svårt att fånga upp det oförutsedda. Därför har jag formulerat mina frågor så att de inbjuder respondenten att med egna ord utveckla sina tankar och uppfattningar kring ämnet (se bilaga 2). Jag har följt upp respondenternas svar under intervjuerna och på så sätt har en kontinuerlig analys skett av det som sagts och den intervjuade har getts möjlighet att verifiera min tolkning av svaren. De frågeställningar jag ställt baserades på mina forskningsfrågor och de har varit förutbestämda med en öppen karaktär utan givna svarsalternativ och respondenterna har lämnats stort utrymme

i att formulera sina uppfattningar och tankar kring de frågor jag uppehållit oss vid. Det har även funnits utrymme för mig som intervjuare och för respondenterna att ställa följdfrågor. Kvale (1997) poängterar att intervjuaren är själva forskningsverktyget. Som intervjuare är det viktigt att vara lyhörd och empatisk med den man intervjuar så att man skapar ett fungerande samspel. Det är även viktigt att vara inläst på ämnet före intervjun så man vet vilka frågor man ska gå vidare med för att fördjupa intervjun. Efter att ha genomfört alla intervjuer så valde jag bearbeta datainsamlingen genom att välja ut de delar där jag kände att jag fick svar på utifrån mina forskningsfrågor.

En nackdel med att göra intervjuer menar Stukát (2005) är att underlaget kan vara begränsat dvs. antalet personer jag kommer att intervjuas är för få och därmed kan det lätt bli sårbart. En annan nackdel med intervjuer är också att det är tidskrävande. Jag valde även att spela in intervjun. Stukát (2005) anser att bandspelaren är det bästa materialet då man får med allt som sägs. Innan intervjun började informerades respondenterna att det skulle ta ungefär 60 min och de tillfrågades om bandinspelning var tillåten. Intervjuerna genomfördes antingen i lärares och specialpedagogers klassrum, i ett tillhörande grupprum eller i lärares/specialpedagogens hem på respondentens begäran. Detta för att lärarna skulle känna sig bekväma i en invand miljö, vilket Stukát (2005) menar är viktigt för att få en avslappnad intervju. När intervjuerna pågick ställdes de frågor som var förutbestämda, men ibland fick någon av frågorna omformuleras då jag märkte att de redan hade svarat på en del utav den eller om de inte riktigt förstod. Resultatet består inte av siffror utan av muntliga formuleringar från intervjupersonerna och detta presenteras i berättande form samt i personporträtt.

5.2 Urval

Då valet av metod var bestämt och som skulle användas för att samla in data skulle respondenter väljas ut. Jag valde att intervjuas lärare och specialpedagoger som arbetar med och möter elever som har läs- och skrivsvårigheter på tre olika skolor. Skolorna ligger i en stad i Mellansverige men i skilda områden. Genom ett riktat urval avgränsade jag undersökningsgruppen och anledningen till detta urval var för att jag vill intervjuas lärare och specialpedagoger med relevant kunskap i ämnet. Jag valde tre olika skolor för att kunna jämföra hur de arbetar och varför de gör så. Val av skolor grundade sig i att de är belägna inom olika områden inom kommunen med ungefär samma antal

elever och med ungefär samma skolresultat. De intervjuade lärarna/specialpedagogerna har i undersökningen fått benämningen L1, L2, Sp3, Sp 4 och Sp5 för att bibehålla anonymiteten i undersökningen.

5.3 Genomförande av intervju

Intervjuerna genomfördes under oktober månad, höstterminen 2016. Jag hade god tid att genomföra intervjuerna eftersom jag i förväg hade förberett frågeställningarna och kunde därför ställa frågorna i turordning. Anledning till att frågorna fanns med var för att se till att jag skulle få svar på det jag undersökte. Innan intervjuerna fick respektive respondent bakgrundsinformation om min undersökning både vad den handlar om samt vilket syfte intervjuerna har i den (se bilaga 1).

Avslutningsvis upplevde jag att studien som sårbar då det var svårt att få respondenter att ställa upp i studien. Trots detta fick jag ändå ihop det antal lärare och specialpedagoger jag eftersträvade att undersöka.

5.4 Presentation av respondenterna

L1 har arbetat som lärare i ca 30 år och har därför en lång arbetslivserfarenhet inom yrket. Hon undervisar bland annat i SV/ SO. Hennes nuvarande klass är en åk 5,

L2 har arbetat som lärare i ca 23 år och hon är utbildad till grundskollärare 1-7. Hon undervisar i SV/SO. Hennes nuvarande klasser där hon undervisar är åk 4 och åk 5.

S3 har arbetat som lärare i ca 21 år, men arbetar nu som specialpedagog (i ca 2 år) i åk 4-6.

S4 har arbetat som gymnasielärare i 3 år (har undervisat i SV/Hi), men arbetar nu som specialpedagog nu (i ca 4 år) i åk 4-9.

S5 är förskollärare i grunden (ca 10 år), men arbetar nu som specialpedagog (i ca 16 år) i f-6.

5.5 Tillförlitlighet och trovärdighet

5.5.1 Reliabilitet

För att kunna mäta en intervjustudies tillförlitlighet brukar man tala om reliabilitet, vilket innebär på vilket sätt man har gått tillväga för att samla in och bearbeta data, samt att den insamlade data mäts på ett tillförlitligt sätt (Stukát, 2005). Studien är baserad på

intervjuer och är därför beroende av att mina respondenter svarat utförligt på de frågor jag ställt. Det kan finnas en risk att jag har misstolkat respondenternas svar fel vid min analys, men eftersom jag både spelat in på band och antecknat är det större sannolikhet att jag uppfattat vad respondenterna har menat eller förklarat. En annan risk kan vara att respondenterna tolkat frågan felaktigt och därför inte gett den information som söktes, och därför har jag under intervjuerna ställt följdfrågor vid behov. Studiens tillförlitlighet påverkas positivt av att respondenterna inte fick intervjufrågorna i förväg vilket medför att tillrättalagda svar av respondenterna kunde undvikas. För att öka tillförlitligheten hade jag gärna intervjuat fler lärare och specialpedagoger, i och med att jag inte fick ihop fler respondenter än fem samt att tidsbristen var en stor faktor som gjorde att hade jag inte hade möjlighet att utöka antalet respondenter.

5.5.2 Validitet

Validitet innebär att man mäter det man avser att mäta (Stukát, 2005). Det är viktigt att det jag har för avsikt att studera reflekteras i de intervjusvar jag fått. Studien bygger på mina intervjuer med två lärare och tre erfarna specialpedagoger som i sitt dagliga arbete möter barn med läs- och skrivsvårigheter, och intervjufrågorna utgick från de frågeställningar jag har utformat. Intervjumetoden var den bästa metoden att få svar på de frågor jag har och jag har konstruerat mina frågor utifrån litteratur samt från egna iakttagelser. Mina forskningsfrågor täcker problemområdet på ett bra sätt och att det i sin tur ger validitet åt undersökningen. Kvaliteten på mina intervjuer har hög reliabilitet, eftersom jag känner flertalet av lärarna och speciallärarna/specialpedagogerna, vilket leder till mer sanningsenliga svar. Stukát (2005) menar att feltolkning av frågor och svar hos den bedömda och/eller bedömaren, yttre störningar under undersökningen samt dagsformen hos den svarande kan dock påverka reliabiliteten.

5.6 Etiska ställningstaganden

För att besvara mina frågeställningar har jag valt att använda mig av en respondentundersökning. Denna metod överensstämmer väl med tillvägagångssättet rörande insamling av information gällande tankar och uppfattningar hos den intervjuade (Esaiasson, 2007). Det är lärarna och specialpedagoger som blir arbetets studieobjekt i studien, där fokus ligger på att undersöka hur lärare och specialpedagoger anser sig använda åtgärder och metoder för att stötta elever med läs- och skrivsvårigheter. I en

respondentundersökning läggs fokus på att undersöka intervjupersonernas tankar och uppfattningar (Esaiasson, 2007).

Utifrån Stukåt (2005) och Vetenskapsrådets (2007) forskningsetiska ställningstaganden fick respondenterna veta i förväg att den informationen som uppges skulle användas i ett examensarbete gällande elever med läs- och skrivsvårigheter (informationskravet) samt att de fick ett informationsbrev utskickat till sig (se bilaga 1). Respondenterna fick även godkänna att informationen som uppges spelades in på band samt att de skulle ge sitt medgivande till att vara med i studien (samtyckeskravet). Samtliga respondenter upplystes även om konfidentialitetskravet och nyttjandekravet. Konfidentialitetskravet innebär att tystnadsplikt gäller för uppgifter om dem som är berörda i forskningen. Nyttjandekravet innebär att de som är berörda av uppgifterna endast får användas för forskningens syfte (Stukåt, 2005 & Vetenskapsrådet, 2007).

6 Resultat

I följande avsnitt presenteras intervjuavsnittet med utgångspunkt från mina forskningsfrågor. Kapitlet inleds med en bakgrund till hur lärare och specialpedagoger ser på läs- och skrivsvårigheter, dvs. deras beskrivning av läs- och skrivsvårigheter hos elever. Sedan redogörs för hur lärare och specialpedagoger anser hur det specialpedagogiska stödet och stödets utformning ser ut, på vilket sätt man kan stärka och motverka elevers språkliga utveckling samt vilka åtgärder och metoder de använder när en elev uppvisar svårigheter med läsning och skrivning. Därefter avslutas kapitlet med en sammanfattning. För att göra en tydligare koppling till mina frågeställningar har jag valt att koppla samman olika frågor och därför är resultatet samlat under rubriker som besvarar studiens forskningsfrågor i löpande text. Jag har valt att namnge respondenterna i citaten som L (lärare)1, L2, Sp (specialpedagog) 3, Sp4 och Sp5.

Hur definieras begreppet läs- och skrivsvårigheter av lärare och specialpedagoger?

Av resultatet att döma framkommer det att lärarna i sin dagliga verksamhet kontinuerligt upptäcker om en elev har läs- och skrivsvårigheter. De mest förekommande individrelaterade signalerna är bland annat att eleven visar sig

ointresserad vid läsning, eleven följer inte med i texten vid läsning, men även när eleven ska läsa högt tenderar det att ta längre tid. Svårigheterna visar sig även att eleven kan ha stora svårigheter att ljuda ihop bokstäver till ett ord då de enligt lärarna har svårt att koppla bokstavens namn till dess ljud, vilket leder till att eleven gissar sig till vad som står i en text.

”dels så hör man ju om det hakar sig när de läser, att de gissar och sådana saker” (L1)

”Vid svårare läsning märks det även på att avkodning skiftar i och med att eleven inte hänger med i texten när de läser i olika grupper och så kan de ha svårt att ljuda ihop bokstäver” (L1)

Vidare gav respondenterna flera orsaker till vad de anser att läs- och skrivsvårigheter innebär. De menar på att läs- och skrivsvårigheter framför allt handlar om att eleven har svårigheter i ordavkodning och läsförståelse. Genom att elever har svårigheter med ordavkodning saknas förståelse för vad man läser, vilket i sin tur leder till att det tar längre tid för eleven att lära sig läsa och skriva. Elevens utveckling sker inte i den takt man förväntar sig utifrån deras ålder och därför får eleven inte något flyt i sin läsning och de förstår inte heller syftet med att kunna läsa och skriva. Andra faktorer till att elever har svårigheter kan beror på att eleven inte vet vad bokstäverna heter och hur de låter. Detta kan enligt respondenterna bero på att elevens korttidsminne inte fungerar fullt ut och har därför svårt att komma ihåg de olika ljuden. Det kan även bero på att eleven har problem med finmotoriken och det utmärks av dålig handstil och att de har svårigheter med stavningen, vilket leder till att eleven blir osäker och inte vill skriva.

”Ja, en läs- och skrivsvårigheter anser jag kan bero på olika faktorer. Eleven har svårigheter i att läsa, med att förstå vad man läser, men också svårt med att avkoda.” Sp5

”Ibland förstår inte eleverna syftet med läsning, de förstår inte att det lästa och det skrivna och samma värde” L1

Det finns andra tecken på läs- och skrivsvårigheter, det var alla respondenter eniga om. Förutom att eleverna blandar ihop bokstäver och de inte kan se att ljuden bildar ord är att de även tappar ord och ändelser i läsningen, hoppar över ord, stakar sig då de läser och gör omkastningar av bokstäver. Alla specialpedagoger nämner även att elever som har dessa svårigheter har heller inte kategoriserat ordsymboler i och med att de inte

känner igen högfrekventa ord (t ex att, den, men etc.). En annan viktig aspekt som alla respondenter tog upp var att man bör vara uppmärksam över elevens inställning till läsning och skrivning.

”Det är ofta dessa elever som upplever att läsa och skriva är tråkigt, och därför måste vi som lärare ta reda på orsaken till det” (L2).

”det är många elever som har dåligt självförtroende, och därför har de svårt för att läsa och skriva och de vill inte eller vågar inte då de jämför sig ofta med sina kamrater” (Sp3)

Sp5 ansåg att de elever som har svårigheter kan bero på att eleven har svårigheter i talet. Hon menar på att talet har en stor betydelse för läs-, - och skrivutvecklingen om eleven kastar om bokstäver dvs. strukturella förenklingsprocesser, t ex garderob – gaberob. Andra orsaker till varför en del elever har läs- och skrivsvårigheter menade respondenterna att det även kunde bero på ärfthighet, och/eller sociala orsaker, syn-, - och hörselproblem, koncentrationssvårigheter och dåligt självförtroende. Två av specialpedagogerna ansåg att det även kunde beror på brister i lärares undervisning, att elever inte fått tillräckligt med läs-, -och skrivundervisning på lågstadiet. Eller fått ”*rätt undervisning*” (Sp4) som en av specialpedagogerna sa. Men alla respondenter var eniga i att de har varit för lite läsning i hemmet och att svårigheter följer med eleven i alla skolämnen, inte minst i Naturorienterade - och Samhällsorienterade ämnen.

Både lärarna och specialpedagogerna ger exempel på faktorer som kan ligga bakom elevernas läs- och skrivsvårigheter. Hörsel, syn, finmotorik, arv, ”dominant” hand, koncentrationssvårigheter och sociala faktorer, avsaknad av intresse och motivation och svenska som andraspråk är några av de faktorer som pedagogerna anser orsakar elevernas problem. Resultatet visar även vikten av stöd och stimulans hemifrån i form av högläsning men också en positiv attityd till skolan och föräldrars engagemang är viktig. Klasslärarens tid räcker inte till för att hjälpa flera elever med läs- och skrivsvårigheter i samma utsträckning som förr. De respondenter jag intervjuade upplever att elever som saknar intresse och motivation i sitt arbete har läs- och skrivsvårigheter. En av respondenterna tar upp problemet med att inte veta vad som är orsak och verkan. Enligt lärarna menar de även att elevens mognadsgrad spelar in på förmågan att utveckla läs- och skrivförmågan. Eftersom om elever i förhållande till de

övriga i klassen inte visar lika stora tecken på personlig mognad kan det leda till att eleven får svårigheter att läsa och skriva.

Vilka åtgärder och metoder anser sig lärare och specialpedagoger som arbetar i åk 4-6, använda sig av för att stärka de elever som har läs- och skrivsvårigheter?

En av lärarna uppgav att de lägger upp lektionerna på ett sätt som passar alla elever och inte bara de elever som har svårigheter. L1 uppgav att muntliga förhör, diskussioner och mindre grupper är den vanligaste formen. Elever med svårigheter blir även erbjudna hjälpmedel som anpassade läseböcker med t.ex. kortare texter och träning för läsförståelse. Alla respondenterna i intervjun uttryckte behovet av mer tid som villkor bland annat för att skapa god kontakt och bygga upp elevernas självförtroende. Därför har tiden en betydande faktor i detta sammanhang enligt lärarna samt att de anser att tidsaspekten har en viktig roll för barnets utveckling. Tre av fem lärare nämner även att de inte alltid hinner hjälpa elever som är i behov av stöd individuellt på grund av att tiden inte räcker till på lektionerna. Det framkom att individuell anpassat material erbjuds men inte alltid individuell stöd, där exempelvis läraren sätter sig ned med eleven för att hjälpa. De uppger under intervjuerna att eleverna oftast har svårt att komma igång när lektionen har startat. Det kan bero på att eleven inte har uppfattat instruktionerna eller dylikt.

Det är viktigt enligt respondenterna att ha språkstimulerande aktiviteter, men också hur miljön kring elever ser ut. De menar på att det är viktigt att man skapar goda förutsättningar för de elever som har läs- och skrivsvårigheter att de kan tillägna sig kunskap beroende på hur klassrummet ser ut, vilka grupperingar som görs men också hur mycket stöd i form av resurs som finns att tillgå. Dessa elever behöver mer bekräftelse, mera stöd i form av ”en-till-en” undervisning och ”mera kärlek” (Sp5). Däremot säger specialpedagogerna att deras uppdrag är att handleda, att ge exempel på material som läraren kan använda i sin undervisning, samt att vara ”Up-to-date” med metoder som är forskningbeprövade etc. Däremot försöker specialpedagogerna vara behjälpliga då lärare larmar om att de är orolig för en elev. Då sätter sig specialpedagogerna ner och gör en kartläggning eller en utredning av eleven och ger

tips på åtgärder och metoder som eleven är hjälpt av. Alla tre specialpedagogerna brukar ha intensivperioder gällande läsning.

Vilka faktorer påverkar lärares val av åtgärder och metoder?

Faktorer som t ex inkludering nämndes även i intervjuerna. Respondenterna menar att det är viktigt att låta både eleven och föräldrar ska känna sig delaktiga i elevens skolgång. Där inkludering framhävs som en viktig aspekt, för att ”eleven inte ska vara annorlunda eller att inte sticka ut i mängden” Därför ska eleverna ska känna sig delaktiga oavsett vilken nivå de befinner sig på samt att de har rätt att känna sig delaktiga i sitt eget lärande. Alla respondenterna menar att eleverna ska känna samhörighet med gruppen trots deras brister och svårigheter och att läraren ska tillsammans med eleven ha en bra dialog för att eleven ska känna sig delaktig. I samtal med elever samt föräldrar vill inte elever med läs- och skrivsvårigheter känna sig utpekade utan de vill delta på sina egna villkor och menar på att gruppen/klassen måste ha förståelse för att alla är olika och kunna känna samhörighet trots olikheterna. Lärarna i intervjun menar på att det ibland är svårt att inkludera alla elever i den dagliga undervisningen, utifrån de resurser som finns på skolan, men att lärarna helat tiden försöker att sträva efter att inkludera och individualisera utifrån lärarens förutsättningar, men det är inte alltid enkelt. Lärarnas ambition är inkluderande genom att arbeta med inkluderande arbetssätt som gynnar alla elever i deras undervisning. Samtidigt som de hävdar att det är viktigt att låta elever som har läs- och skrivsvårigheter få hjälp och stöd av specialpedagog om än det krävs att eleven lyfts ut från klassrummet. Trots att det innebär att eleven ibland blir exkluderad från den ordinarie undervisningen. Detta för att eleven ska kunna följa med i undervisningen i samma takt som resten av klassen.

Respondenterna ansåg även att dessa elever ibland måste få gå iväg för att stärka sitt självförtroende och för att eleven ska känna sig lyckad. Det är ett faktum att vissa elever har ett behov av att få lämna klassrummet för att få lugn och ro och ibland tas de ut i en mindre grupp om än de inte har läs- och skrivsvårigheter. Det framkom även i intervjuerna att elever med läs- och skrivsvårigheter ibland måste få individuellt stöd t ex vid genomgångar som inte alltid håller en nivå som passar dem och därför kan dessa elever behöva enskilt stöd av läraren eller få gå till specialpedagog. Detta kan leda

i sin tur att dessa elever i förlängningen kan vara med i gruppen/klassen tillsammans med de övriga eleverna så att ”gapet” inte blir ännu större i relation till de övriga klasskamraterna. För tanken menar L2 är att inkludering är viktig för eleven men ibland måste eleven exkluderas för att kunna inkluderas och detta kan göras genom att sätta in insatser för eleven i ett tidigt skede. Vidare menar både L1 och L2 att det är viktigt att lärare tänker på elevers olikheter vid exempelvis grupp sammansättningar och att undervisningen ska anpassas efter elevernas förutsättningar och behov. Sp1 menar att miljön har också en stor inverkan på elever med läs- och skrivsvårigheter, d.v.s. att man bör anpassa klassrummet så att elever med läs- och skrivsvårigheter inte behöver lämna klassrummet vid olika aktiviteter. Både L1 och L2 säger att de sällan lyfter ut elever med läs- och skrivsvårigheter ur klassrummet om det inte ges något specifikt stöd i form av intensivläsning hos specialpedagogen. L1 och L2 säger också att elever med läs- och skrivsvårigheter oftast gör samma uppgifter som övriga klassen, men kanske inte i samma omfattning som de övriga får samt att arbetssätten kan varieras beroende på vilket ämnesmoment man arbetar med. Diskussioner kring att alla elever ska få vara inkluderade, är ett hett ämne ute på skolorna, säger respondenterna. De menar att det finns olika aspekter att tillmötesgå som t ex den sociala aspekten, grupptillhörighet, etc. Vilket i sin tur innebär att individanpassningen blir jättestor i klassrummet och det medför en ganska stor arbetsbelastning för klassläraren för att tiden inte alltid räcker till.

På vilket sätt skiljer sig de olika skolorna åt gällande val av åtgärder och metoder?

Respondenterna har lyft fram både orsaker och kännetecken på vad läs- och skrivsvårigheter innebär hos elever. Det som framgår är att elever har svårigheter med avkodning samt att de saknar förståelsen av det de har läst. Eftersom avkodningen inte är automatiserad så har eleven svårt för att få ett flyt i sin läsning. Genom intervjuerna har det även framkommit att det kan bli ett hinder för elever att läsa och skriva om elever inte är motiverad eller har ett bra självförtroende. Resultatet visar att alla lärare och specialpedagoger använder sig av likvärdiga åtgärder och metoder i sin undervisning. De använder sig av Wendickmodellen vid intensivläsning, anpassar undervisningen för de elever som har läs- och skrivsvårigheter på olika sätt när det

gäller val av texttyper, textmängd samt att de använder sig av samma kompensatoriska hjälpmedel.

Att antalet elever med läs- och skrivsvårigheter har ökat med åren ansåg alla respondenterna i intervjun. Däremot ansåg de att antalet kunde variera från år till år. Samtidigt som de också ansåg att elever med läs- och skrivsvårigheter har funnits genom alla tider, men då var synen på skolan annorlunda. Skolan hade en status förr och idag finns det fler som har kompetens vad gäller läs- och skrivsvårigheter än förr. Alla respondenter menade på att det inte bara handlar om läs- och skrivsvårigheter idag utan det även kan bero på andra orsaker varför elever har svårigheter med sin läsning och skrivning t ex att elever har koncentrations-svårigheter och andra neuropsykologiska funktionsnedsättningar tillsammans med sina läs- och skrivsvårigheter.

De flesta av respondenterna ansåg att en skillnad nu mot tidigare var att föräldrarna har blivit mer insatta i läs- och skrivsvårigheter trots att föräldrar idag har valt bort att läsa för sina barn för vilket har förändrats genom åren. En av lärarna menade att orsaken till detta kan bero på hur vårt samhälle ser ut och att vi alla lever i en hektisk värld och där föräldrarna prioriterar sig själva på ett annat sätt nu än förr. Båda lärarna ansågs sig inte ha lika mycket erfarenhet om hur man bör arbeta med elever läs- och skrivsvårigheter i jämfört med specialpedagogerna trots att de arbetar med anpassningar med dessa elever som har dessa svårigheter i den dagliga undervisningen. Alla respondenter följer styrdokumentet men ibland kunde det vara svårt att omsätta och arbeta med åtgärder i den dagliga verksamheten. Nackdelen menar respondenterna är att det är för stora klasser och tiden inte räcker till, den menar att ”de vill mer” än vad tiden räcker till. Resultatet visar även att båda lärarna tar hjälp av en specialpedagog för att få handledning i hur man ska gå tillväga för att stärka utvecklingen hos de elever som har läs- och skrivsvårigheter. Däremot försöker specialpedagogerna att få lärarna att förstå att deras främsta uppdrag är att handleda och ge tips och råd om olika kompensatoriska hjälpmedel som elever med läs- och skrivsvårigheter är hjälpt av. Samtidigt som specialpedagogerna påpekar att i vissa fall tar ut elever för att ha ”en-till-en” undervisning med de elever som har specifika läs- och skrivsvårigheter i form av intensivperiods läsning.

Svårigheterna kan även bero på ärftlighet, sociala och brister i undervisningen menar S5. Att anpassa material och arbetsätt för elever med läs- och skrivsvårigheter är bara några exempel på hur lärare kan underlätta för dessa elever för att de ska kunna komma vidare i sin kunskapsutveckling. Alla respondenterna hävdar att alla elever ska få känna en glädje över att lyckas och att få klara av arbetsuppgifter utifrån sin egen nivå. Det är viktigt att lärare stimulerar och försöker göra att både läsning och skrivning blir lustfyllt genom att erbjuda material och verktyg som underlättar för eleven, men också för att ge eleven goda förutsättningar för dem att lyckas. Att eleverna ska vara delaktiga i sitt eget lärande och alla elever ska känna samhörighet med klassen oberoende av vilken nivå de befinner sig på är också viktigt menar respondenterna. I intervjuerna framkom det att ibland kan vara svårt att inkludera alla elever i undervisningen men att alla respondenter anser att arbetet ska vara inkluderande. Samtidigt nämns det att det ibland krävs att vissa elever exkluderas för att kunna inkluderas i förlängningen. Vidare menar Sp5 att det är viktigt att samtala med eleverna om att alla är olika för att skapa en trygghet i klassen som gör att elever med läs- och skrivsvårigheter inte blir utpekade eller känner sig annorlunda i jämfört med sina klasskamrater.

7 Analys

Hur definieras begreppet läs- och skrivsvårigheter av lärare och specialpedagoger?

Respondenterna definierade begreppet läs- och skrivsvårigheter på samma sätt eftersom de anser att de elever som inte får stöd med läsning hemifrån har svårare att klara av de olika ämnena i skolan och det kan i sin tur leda till att eleven får svårigheter att skriva olika texttyper med stigande ålder. Respondenterna anser också att motivationen är viktig för elevens läs- och skrivutveckling, genom att man skapa förutsättningar för eleven att arbeta med olika uppgifter de är intresserade av. Vidare menar respondenterna att ärftlighet också kan vara en orsak till varför elever har svårigheter med sin läsning och skrivning. I litteraturgenomgången stöds den uppfattningen av att de elever som inte får något stöd hemifrån av sina föräldrar missgynnas i sin läs- och skrivutveckling (Rygvold, 2001). Vilket i sin tur leder till att elever får sämre möjligheter att växa in i skriftspråket och det kan leda till den, så kallade "Matteuseffekten" (Stanovich, 1986). Bland annat skriver Rygvold (2001) om en studie av tvillingar som visar att 40 procent

av lässvårigheterna har samband med ärftliga faktorer, medan 60 procent är miljöbetingade. Lundberg och Herrlin (2009) menar att det krävs flyt i läsningen för att utveckla ett läsintresse medan Bjar och Liberg (2010) anser att grunden för läsning och skrivning skall bygga på elevens motivation och intresse.

Vilka åtgärder och metoder anser sig lärare och specialpedagoger som arbetar i åk 4-6, använda sig av för att stärka de elever som har läs- och skrivsvårigheter?

För att stödja elever med läs- och skrivsvårigheter på bästa sätt behöver lärare vara medveten om de utmärkande egenskaperna hos en elev som uppvisar svårigheter. Vidare menar respondenterna att det är viktigt att veta vilka orsaker som ligger till grund för läs- och skrivsvårigheter. Det är även viktigt att ha kunskap om bakomliggande orsaker anser lärarna för det kan öka lärarnas förhållningsätt gentemot elever för det kan i sin tur leda till bättre förståelse för deras behov för att kunna erbjuda och presentera rätt verktyg för dessa elever för att gynna deras utveckling. En djupare förståelse av dessa svårigheter gynnar elevens utveckling samtidigt som förståelsen för behoven ökar. Båda lärarna (L1 och L2) säger att de kan utveckla sina arbetssätt om de har ännu mer kunskap om läs- och skrivsvårigheter. Vidare anser de också att det viktigt som lärare att ta ansvar för sin egen utveckling kunskapsmässigt samt att försöka reflektera det i undervisningen för att nå ett gott resultat. Det viktigt att tänka på att människor är olika och tillgodogör sig kunskap på varierande sätt (Säljö 2010). Båda lärarna (L1 och L2) uttalar sig att de använder olika åtgärder och metoder i sin undervisning, både inom och utanför klassrummet för att hjälpa elever med läs och skrivsvårigheter. Däremot finns det inga uttalade åtgärder eller metoder som skolan har som policy, utan för det mesta läggs ansvaret på klassläraren samt att specialpedagogerna finns till hands vid specifika fall. Då specialpedagogerna i praktiken ska fungera framför allt som handledare och ger vägledning och stöttning för lärarna hur de kan arbeta med dessa elever som har läs- och skrivsvårigheter.

Respondenterna erbjuder elever med läs- och skrivsvårigheter olika strategier för att förstå texter och de erbjuds även anpassade läseböcker för att de lättare ska kunna reflektera kring det lästa. Westlund (2009) menar att läsförståelse är viktig för läs- och

skrivutvecklingen och att det är viktigt som lärare att bistå och ge eleverna möjligheter med hjälp av olika strategier för att utveckla deras inläring och läsförståelse. För en god läsförståelse behöver läraren synliggöra lässtrategier, det innebär att få mentala verktyg för att förstå en text. Westlund (2009) menar även att med rätt studieteknik kan eleven skapa förståelse genom lärarens stöd, planera och organisera olika slags texter före och efter läsningen. Vidare menar Westlund (2009) att det är viktigt då elevens syn på sig själv är avgörande för inlärningsprocessen och att lärare bör uppmuntra och stötta varje individ oavsett tid, rum.

L1 samt alla specialpedagoger använder sig av Wendickmodellen för att stärka elever med elever med läs- och skrivsvårigheter och alla respondenter anser att de är en fungerande åtgärd. Båda lärarna anser att de ger dessa elever de anpassningar som är individanpassat utifrån deras behov. Lärarna anpassar både arbetsuppgifter samt gruppkonstellationer för att inte de ”svaga” eleverna ska kännas sig misslyckade. Därför är lärarna (L1 och L2) noga med att de ”svaga” eleverna inte sätts ihop med de som är starka. Likaså vad gäller kompisrespons/feedback av olika slag är det viktigt menar lärarna att man även tänker på hur gruppställningen ser ut för att de svaga inte ska påverkas negativt. Vilket Druid-Glentow (2006) också skriver att självkänslan hos elever med läs- och skrivsvårigheter kan sjunka då de möter elever som klarar av arbetsmoment som de inte själva kan. Ibland om än det är tabu att uttryckligen säga att man nivågrupperar elever utifrån deras kunskaper, så gör lärarna det i och med att de gör olika anpassningar för elever med läs- och skrivsvårigheter. Lärarna menar att de kan känna en trygghet och att de lättare kan stöd av varandra. Vilket strider emot vad bland annat Vygotskij (Bråten, 1998) anser angående det sociokulturella perspektivet. Han menar att lärandet sker genom att eleven själv får reflektera över kommunikationen som uppstått med en mer kunnig individ och därför kan lärandet utebli om eleven nivågrupperas beroende på sina kunskaper. Lärarna nyttjar specialpedagogernas kompetens genom att samtala om lämpliga stödåtgärder för dessa elever. Emanuelsson, et al (2001) menar att om lärarna ser eleverna ur ett relationellt perspektiv dvs. att lärarna kan påverka elevernas kunskapsmål om det görs medvetna förändringar för eleven, både individuellt men också i omgivningen. I min undersökning har det även framkommit att de intervjuade lärare använder sig av olika kompensatoriska hjälpmedel

som t ex datorer och Ipads för att underlätta för de elever som har läs- och skrivsvårigheter.

”Jag tror att dessa hjälpmedel fungerar bäst för elever med läs- och skrivsvårigheter om eleverna lär sig att använda dessa hjälpmedel på rätt sätt” (L2)

Utifrån resultatet, anser även respondenterna att det är viktigt att medvetandegöra för alla elever vilka individuella olikheter som finns i klassen genom att ha ett öppet klimat för det kan bidra till en ökad förståelse i klassen. Detta tror jag precis som även Andersson, Belfrage och Sjölund (2006) gör. Genom att ha goda sociala förhållande enligt Rygold (2001) kan det leda till att bidra till elevens utveckling i läsning och skrivning på ett positivt sätt. Jag kan även i mitt resultat se att lärarna individanpassar undervisningen för att underlätta för elever med läs- och skrivsvårigheter. Ibland har lärarna nivå anpassat uppgifterna för att ge eleverna större möjlighet att arbeta på sin egen nivå. Lärarna anser att det kan vara mycket. Vidare menar lärarna att det är viktigt att individanpassa undervisningen för att upprätthålla elevernas motivation. Carlström (2007) menar de elever som arbetar för länge med en uppgift som de själva upplever är svår och jobbig kan därför leda till negativa följder för deras inläring.

Vilka faktorer påverkar lärares val av åtgärder och metoder?

Lärarna grundar sina val genom kollegesamtal, framför allt med specialpedagogerna där de får handledning om vilka åtgärder och metoder som är bäst för eleven som har läs- och skrivsvårigheter. Denne fungerar som ett stöd till lärarna genom att samtala om åtgärder och metoder som är lämpliga för att stärka elever med svårigheterna i både läsning och skrivning. Valet av olika åtgärder och metoder kan variera och till en viss vara begränsade. Detta upplever alla respondenter och främst handlar det om att de inte alltid får tid och resurs till stötta dessa elever. L1 samt specialpedagogerna använder sig av åtgärder och/eller metoder som är vetenskapligt beprövade, vilket gör att läraren och specialpedagogerna omsätter teoretisk kunskap till handling i den dagliga verksamheten. Jank och Meyer (1997) menar att valet av åtgärder och metoder är en del av lärares didaktiska val som återspeglas i undervisningen.

På vilket sätt skiljer sig de olika skolorna åt gällande val av åtgärder och metoder?

Utifrån resultatet ser jag inte att det finns några skillnader på hur varken lärare eller special-pedagoger använder sig av olika åtgärder eller metoder. De arbetar ungefär på samma sätt, däremot varierar det kanske i mängd beroende på arbetsmoment.

Resultatet visar även att alla lärare har en god tilltro till specialpedagoger och deras pedagogik. Alla uttrycker sig att det känns tryggt att diskutera val av åtgärder och metoder med specialpedagoger för att hjälpa och stötta elever med läs- och skrivsvårigheter. Däremot önskar lärarna att specialpedagogerna kunde avsätta mer tid att arbeta med de elever som är i behov av särskilt stöd. Resultatet visar även att lärarna använder sig av ett kategoriskt perspektiv. De utgår från att de ”svagare” eleverna jämförs med ”normalbegåvade” men de behöver mer motivation, stimulans och stöd i sitt lärande för att nå de förväntade kunskapsmålen. Alla lärare tar stöd av specialpedagoger av olika anledningar, som i sin tur leder till att elever med läs- och skrivsvårigheter får stöd samt vetskap om vilka åtgärder som bör sättas in.

Avslutningsvis upplever lärarna också att de allra flesta elever inte har några svårigheter med att bli iväg skickade till specialpedagog om än det innefattar att inte undervisningen sker i klassrummet.

8 Diskussion

Syftet med studien var att undersöka hur två lärare och tre specialpedagoger anser sig arbeta, i grundskolans tidigare år, för att stärka utvecklingen hos elever med läs- och skrivsvårigheter. Studiens resultat visar att det inte finns klara skillnader vad det gäller val av åtgärder och metoder. Däremot kunde jag urskilja några skillnader som t ex i elevsyn, åtgärder, metoder och i lärarnas val av åtgärd och metod. Det framkom i lärarnas val av åtgärd och metod att lärarna på de olika skolorna har fler tillvägagångssätt i syfte att stödja läs- och skrivutvecklingen då elever uppvisar läs- och skrivsvårigheter. Detta tyder på att det kan vara väsentligt att använda sig av flera olika strategier i läs- och skrivinlärningen för att eleverna skall tillgodogöra sig innehållet, och får sina individuella behov tillgodosedda. Flera av lärarna nämner att de använder

sig av visuella hjälpmedel i form av datorer, Ipads och bilder i syfte att skapa stöttning för eleverna med läs- och skrivsvårigheter. En annan skillnad som jag lyckades utläsa är att specialpedagogerna tycker ibland det är svårt nå ut till lärarna och lärarna har ibland svårt för att inse att det är handledning som bland annat är specialpedagogens uppdrag vilket medför att de inte alltid möjlighet att sitta med enskilda elever så som det var förr.

Vad gäller begreppet läs – och skrivsvårigheter visar skolorna ungefär lika didaktiska utgångspunkter genom att de har olika sätt att inhämta information, teoretiska och praktiska tillvägagångssätt. För det första är att är hur lärare tillgodoser sin undervisning med ett omedelbart svar i form av en handling och det andra där läraren reflekterat kring vilka alternativ som finns för undervisningen. Dessa alternativ behöver inte nödvändigtvis ge svar i form av en direkt handling utan det kan grunda sig i teoretiska kunskaper.

Resultatet visar att det används flera åtgärder och metoder i stödjandet av elever med läs- och skrivsvårigheter och det grundar sig i att eleverna skall i samspel med andra utveckla sin läs- och skrivförmåga. Detta kan tolkas som att lärarna ser elevernas lärande ur ett sociokulturellt perspektiv, där elevernas lärandeprocess inom det sociala samspelet spelar en avgörande roll för hur något lärs ut (Dysthe, 2003)

Lärare och specialpedagoger på de skolor som deltog i studien använder sig utav metoder och åtgärder där elever tillsammans med någon mer kompetent får använda sig utav sina egna och andras kunskap i syfte att utveckla sina egna tankar (Vygotskij, I: Bråten, 1998) Jag tolkar att dessa lärare fokuserar på dialogens betydelse som en onämnd åtgärd för att stärka elever med läs- och skrivsvårigheter. I resultatet framkommer det att samtliga lärare på ett eller annat sätt tar stöd av specialpedagoger. Flera av lärarna överlåter undervisning av elever med läs- och skrivsvårigheter till vad de kallar skolans specialpedagoger om det inte finns speciallärare att tillgå. Detta gäller framförallt vid ett riktat stöd till eleven. I skollagen står det också att eleverna så långt det går, ges stöd inom den undervisningsgrupp som eleven normalt tillhör. Endast i särskilda fall skall eleven bli placerad i en annan undervisningsgrupp (Skollagen, 2010:800, 2010:801). Resultaten visar att elever på skolorna placeras utanför

klassrummet ibland i andra undervisningsgrupper än den vanliga klassgruppen för att stötta dessas elever med läs- och skrivsvårigheter genom att dela upp klassen i mindre grupper och ha undervisning utanför klassrummet, vilket enligt Emanuelsson., et al. (2001) är ett kategoriskt synsätt. Huruvida lärarna anpassar och väljer åtgärder och metoder för att stödja elever med läs -och skrivsvårigheter beror mycket på hur mycket tid och resurser de har att tillgå. Vad jag kunde utläsa av resultatet använder sig lärare sig av ett relationellt perspektiv i undervisningen för elever med läs- och skrivsvårigheter, i och med att de anpassar miljön efter eleverna och att förändringar i omgivningen har en påverkan på möjligheterna att uppfylla vissa krav och mål (Emanuelsson, 2001).

Då det kommer till vilka åtgärder och metoder som används för att stärka de elever som har läs – och skrivsvårigheter påtalar en av lärarna (L1) och specialpedagoger (S4 och S5) i min studier om hur viktig högläsningen är som metod. Denna metod används för att hjälpa alla elever, men främst läs- och skrivsvaga barn för att utveckla den språkliga medvetenheten. De talar om vikten av hur skönlitterära böcker kan bygga upp ett läsintresse, öka ordförrådet och utveckla språket. Alla respondenter i min studie belyser hur viktigt det är med högläsning som metod för att hjälpa läs- och skrivsvaga elever för att utveckla den språkliga medvetenheten. L1 och L2 talar om vikten av hur skönlitterära böcker kan skapa läsintresset, öka ordförrådet samt utveckla språket. Både L1 och L2 betonar hur reflekterande högläsning kan stimulera eleverna till att göra inferenser, kopplingar mellan böckernas handling och egna erfarenheter. Högläsning är en enkel metod för att skapa intresse för böcker och läsning eftersom högläsning kräver en ganska liten pedagogisk insats men för eleverna kan det göra skillnad. Jag har i min forskningsöversikt funnit stöd för liknande åsikter. Enligt Myrberg (2001) och Rygvold (2001) menar att lärare ska prioritera högläsning och besök på bibliotek för att stimulera barns läslust och nyfikenhet som i sin tur leder till att underlätta elevers läs- och skrivinlärning. Bjar och Liberg (2010) menar att det finns en annan metod att arbeta med när elever har läs- och skrivsvårigheter och det är att låta eleverna skriva mycket utifrån sin egen nivå och intresse. Jag kan se problematiken för de elever med finmotoriska problem som ska skriva mycket och därför anser jag att man som lärare

bör vara flexibel i sitt förhållningssätt och låta dessa elever få använda datorn som ett verktyg vid skrivning.

Faktorer som påverkar lärares val av åtgärder och metoder menar lärarna att de har styrdokumentet att förhålla sig till då de ska bedriva sin undervisning. Jag blev dock lite förvånad då många av respondenterna hade svårigheter att formulera sig när de skulle knyta an sin undervisning till styrdokumentet. Denna svårighet kan kanske bero på att de inte riktigt förstod frågeställningen. Däremot upplevde jag att alla respondenterna har goda insikter och kunskaper vad gäller kursplanerna och därmed trygg med styrdokumentet.

Jag hade nog förväntat mig att det skulle skilja sig mellan lärares och specialpedagogers val av åtgärder och metoder mellan de olika skolorna, men det gjorde det inte. Alla respondenter arbetade ungefär på samma sätt beroende på vilken grad av svårighet elever hade. Det som L1 och alla specialpedagoger nämnde att de använde var att de använde sig av intensivläsperioder, utifrån Wendickmodellen. L2 pratade visserligen om att det var bra att läsa och ge den stöttning som krävs för elever med läs- och skrivsvårigheter, men vilken typ av träning uppgavs inte.

Jag har än en gång fått en bekräftelse på att lärare och specialpedagoger har en betydande roll för elevers utveckling genom min studie. Kan man som lärare motivera sin undervisning, genom att bland annat använda sig av styrdokument och tidigare forskningbeprövade metoder, skapar det en trygghet och säkerhet i ens lärarroll. Både lärarna och specialpedagogerna i undersökningen är medvetna om att läs- och skrivundervisning bygger på fler än en metod. Däremot var det få som beskrev sin undervisning, om hur de går tillväga, vilket jag tolkar att respondenterna har kunskaper om hur de bör bedriva sin undervisning men detta omsätts inte i praktiken fullt och anledningen till detta kan bero på olika faktorer som t ex skolans påverkan, elevernas lust att lära samt lärares erfarenhet och utbildning. Jag anser att det är positivt att flertalet av alla respondenter i studien strävade efter att ta tillvara på elevernas motivation till läs-, -och skrivlust i undervisningen vilket enligt tidigare forskning anser är viktigt.

9 Metoddiskussion

Genom studiens gång har jag försökt hålla mig neutral och objektiv som möjligt, både under intervjuerna och under analysen. Jag är medveten om att det är viktigt att ha den inställningen i denna typ av studier då studiens tillförlitlighet alltid kan diskuteras. Med anledning av det valde jag att intervjua lärare från tre olika skolor både lärare och specialpedagoger eftersom syftet var att få reda på hur de definierar begreppet läs- och skrivsvårigheter, vilka åtgärder och metoder anser sig lärare och specialpedagoger som arbetar i åk 4-6, använda sig av för att stärka de elever som har läs- och skrivsvårigheter? Vilka faktorer påverkar lärares val av åtgärder och metoder samt på vilket sätt skolorna skiljer sig åt gällande val av åtgärder och metoder? För att få svar och besvara studiens syfte tyckte jag att intervjumetoden var relevant. I och med att jag använde mig av en halvstrukturerad intervju med relevanta frågor kopplat till studiens syfte samt med riktning mot öppna svar, gavs det möjligheter till respondenterna att uttrycka sig fritt. Jag anser att frågorna var genomtänkta för både syftet och frågeställningarna även om det fanns tillfällen där det inte höll det djup jag eftersträvade. Jag valde att intervjua två lärare och tre specialpedagoger eftersom jag tyckte att det skulle vara rimligt med tanke på den tid jag erhöll samt att alla respondenter har en lång erfarenhet inom läraryrket eller som specialpedagog. Samtalsmiljöerna upplevde jag som optimala då jag alla förutom en respondent intervjuade i lärarnas eller specialpedagogens klassrum eller i ett grupprum efter det att eleverna hade slutat skolan (Stukát, 2005).

En fördel med att göra intervjuer är att jag har haft möjlighet att få mer djupgående svar av respondenterna där mina frågor kunde utforskas och ges insikter i hur lärare och specialpedagoger påstår att de arbetar med läs- och skrivsvårigheter. De hade även möjlighet att uttrycka sina åsikter, idéer vilket var studiens mål att få svar på (Stukát,). En nackdel med att göra intervjuer är att det är tidskrävande, där databearbetningen är också tidskrävande. Beroende på respondenternas kontext och inverkan kan det leda till svårigheter att uppnå struktur och objektivitet. Tillförlitligheten kan därför få en ogynnsam effekt i och med att den insamlad data man får ser väldigt olika ut beroende på individer och kontexter som deltar i intervjun. Genom intervju kunde jag även då

svar om hur lärare och specialpedagoger säger sig arbeta i den dagliga undervisningen, vilket kanske inte alls stämmer överens med verkligheten (Kvale, 1997).

Jag upplevde att lärarna talade om det jag redan visste i och med att jag själv arbetar som lärare och har en insyn i skolan och dess verksamhet. Jag kunde däremot uppleva att lärarna kanske inte helt var uppriktiga med svaren i och med att jag vet att lärarna svarade på ett sådant sätt som skolverksamheten förväntar sig att en lärare ska tänka och tycka. Även om jag håller med respondenterna i de olika frågeställningarna till stor del. Eftersom jag kände respondenterna kände jag att tilliten fanns mellan mig och respondenterna och därför upplevde jag att flertalet av respondenterna kunde vara sig själva då de både uppgav negativa och positiva erfarenheter vilket ökar tillförlitligheten i studien.

10 Sammanfattade slutsatser

För att stödja elever med läs- och skrivsvårigheter på bästa möjliga sätt i sin utveckling måste lärare vara medveten om de olika orsakerna till varför en elev har läs- och skrivsvårigheter för att få en bättre förståelse för deras behov.

Genom studien har det framkommit ännu en tydligare bild och en klarhet i definition av läs- och skrivsvårigheter faktiskt innebär. Läs- och skrivsvårigheter är när en elev inte behärskar de färdigheter i skriftspråket som man skulle kunna förvänta sig utifrån elevens ålder och förutsättningar. Genom mitt arbete har jag fått ännu mer vetskap om de kännetecken som bör uppmärksammas på när det rör sig om läs- och skrivsvårigheter. I min studie har jag uppmärksammat att, lärarna och specialpedagogerna definierar (tolkar) begreppet läs- och skrivsvårigheter lika i och med att lärarnas och specialpedagogernas skiftande erfarenhet och utbildning inte har påverkat deras syn på begreppet läs- och skrivsvårigheter.

Vikten av att man inte ska vänta och se med elever som eventuellt har läs- och skrivsvårigheter eftersom det kan vara förödande för eleven om man ska invänta elevens mognad. De svårigheter som uppstår med att man väntar är sämre ordförråd och mindre läsrutin aldrig går att reparera. Vilket i sin tur leder till att eleven kommer efter och har

inte möjlighet att göra samma kunskapsutveckling i de olika ämnena som om åtgärder hade vidtagits i tid. I litteraturen har jag funnit att det är viktigt att förstå tankarna bakom de metoder och strategier lärarna använder sig av för att kunna medvetet hjälpa elever med läs- och skrivsvårigheter. Forskningen belyser även vikten av att lärare samt specialpedagoger/speciallärare är utbildade och har ingående kunskaper om barns läs- och skrivutveckling. Genom intervjuerna har det framkommit hur viktigt det är att ha ett diagnostiserande arbetssätt för att veta var eleverna befinner sig i sin läs- och skrivutveckling och kunna sätta in stöd vid behov oavsett om de har en diagnos eller inte, vilket jag anser är oerhört bra. Å ena sidan är diagnostisering nödvändig men å andra sidan har vi funnit i litteraturen hur viktigt det är att inte bara göra test för testandets skull utan verkligen använda resultaten för att upptäcka och förebygga läs- och skrivsvårigheter. Det är också viktigt att tänka på att testen kan ha en negativ betydelse för elevernas självförtroende om barnet upplever att det inte lyckas. Jag anser, precis som respondenterna att det är nödvändigt med dagliga reflektioner i klassrummet både i helklass och individuellt. för att upptäcka elever med läs- och skrivsvårigheter i god tid (Lundberg & Herrlin, 2009). En av de mest lärorika insikter jag fått under mitt arbete är att den metoden/metoder man har valt att arbeta med är avgörande för en elev som har läs- och skrivsvårigheter. Den mest avgörande faktorn är lärarens medvetenhet om elevers läs- och skrivutveckling samt kunskaper om de tankar som finns bakom metoderna. Det är även viktigt att läraren kan använda sig av olika pedagogiska redskap för att möta elevers olika svårigheter samt att det skapas miljöer och tillfällen där läsintresse och läslust stimuleras. Framför allt är högläsning en viktig del i undervisning för elever med svårigheter.

Undersökningen har återigen belyst vikten av att ha en god relation mellan skola och hem. Som lärare är det viktigt att informera och engagera föräldrarna i barnens skolarbete. I styrdokumentet står att ”skolan ska samarbeta med hemmen” (Lgr11, 2011) för att främja elevernas kunskapsutveckling. Dock visar min undersökning att det kan vara svårt att få med alla föräldrar på ”tåget”. I undersökningen har det funnits belägg som visar att de elever som kommer från en språklig undermålig och bristfällig miljö påverkas negativt i sin läs- och skrivutveckling. Därför har blivande speciallärare ett stort ansvar att kompensera de elever som inte får stöd hemifrån i sin läs- och

skrivutveckling, bland annat genom högläsning och genom att skapa en god läs- och skrivmiljö.

Avslutningsvis anser jag att studien är viktig och relevant för min yrkesroll både som lärare och speciallärare för att jag har fått en djupare förståelse för svårigheterna hos elever med läs- och skrivsvårigheter, men också att det bidrar till att öka elevens utveckling. Det är därför viktigt att i framtiden tänka på dessa orsaker, dess påverkan för elever och vilka metoder man kan använda sig av, eftersom en djupare förståelse för svårigheterna hos eleverna gynnar elevens utveckling genom att ha mer kunskap om elever med läs- och skrivsvårigheter. Vilket i sin tur leder till att du som lärare kan erbjuda desto mer stöd och stöttning. Genom våga och se saker ur olika perspektiv som t ex ur ett sociokulturellt perspektiv kan man som lärare avleda uppmärksamheten från det som upplevs som obehagligt som t ex biologiska faktorer och enskilda elevs begåvning av olika grad. Det är därför viktigt att stärka elevs självförtroende och motivation till sitt eget lärande för att de ska kunna utvecklas och nå så långt i sin kunskapsutveckling.

11 Fortsatt forskning

Min studie är relativt liten med få intervjuer och det gör det svårt att visa på skillnader mellan skolorna jag har valt att undersöka. Det är även svårt att avgöra hur lärare samt specialpedagoger agerar i den dagliga undervisningen. Med anledning av detta vore det högst intressant att forska vidare inom detta ämne genom att göra en större undersökning med betydligt fler lärare och specialpedagoger samt speciallärare, just för att kunna se skillnader och likheter i deras arbetssätt, men också utifrån deras kunskaper. Jag tror att mer forskning inom området skulle ge mer insyn i lärares, specialpedagogers, samt speciallärares arbete och det skulle även leda till att deras arbete synliggörs och kan på sikt ge värdefull kunskap som kan omsättas i undervisningen

12 Referenslista

- Ahlberg, A. (2001). *Lärande och delaktighet*. Lund: Studentlitteratur.
- Andersson, B., & Belfrage, L., & Sjölund, E. (2006). *Smart start vid lässvårigheter och dyslexi*. Natur och Kultur: Stockholm.
- Asmervik, S., & Ogden, T., & Rygvold, A. (2001). *Barn med behov av särskilt stöd*. Lund: Studentlitteratur.
- Aron, P. G. (1997). *A component based approach to the diagnosis and treatment of reading disabilities*. In Ericson B och Rönnberg, J. *Reading disability and its treatment*, s. 37-66. EMIR, Report No 2. Norrköping: Eve Malmquist, Institute for Reading, Linköping University.
- Assarson, I. (2007). *Talet om en skola för alla*. Pedagogers meningskonstruktion i ett politiskt uppdrag. Malmö: Lärarutbildningen, Malmö högskola.
- Bjar, L., & Liberg, C. (2010). *Barn utvecklar sitt språk*. (red). Lund: Studentlitteratur.
- Bråten, I. (1998). *Vygotskij och pedagogiken* (red) Lund: Studentlitteratur.
- Bråten, I. (2010). *Läsförståelse – inledning och översikt*. 11. Bråten, red. *Läsförståelse i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Carlström, M. (2007). *Pedagogisk utredning vid läs- och skrivsvårigheter*. I Britta Ericson (red). *Utredning av läs – och skrivsvårigheter*. Lund: Studentlitteratur.
- Carson, K. L., Gillon, G.T., & Boustead, T.M. (2013). *Classroom phonological awareness instruction and literacy outcomes in the first year of school*. Language, Speech and Hearing Services in Schools, Vol 44 (2).
- Catts, H. W., & Kamhi, A. G. (2012). *Language and reading disabilities*. Boston: Pearson.
- Druid-Glentow, B. (2006). *Förebygg och åtgärda läs- och skrivsvårigheter: Metodisk handbok*, 1:a uppl., Natur och kultur, Stockholm.
- Dysthe, O. (red.). (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Ejeman, G., & Molloy, G. (2003). *Metodboken*. Svenska i grundskolan. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Ehri, L. (2005). *Development of Sight Word Reading: Phrases and Findings*. I M. J. Snowling & C. Hulme (Eds.) *The science of Reading*, 135-154. Blackwell Publishing Ltd.

- Elliott, J. G. Grigorenko, E. L. (2014). *The Dyslexia Debate* (Cambridge Studies in Cognitive and Perceptual Development). Cambridge University Press. Kindle Edition.
- Elwér, Å. (2014). *Early Predictors of Reading Comprehension Difficulties*. (Doktorsavhandling), Linköping University. Linköping Studies in Behavioural Science No. 186
- Emanuelsson, I., & Persson, B., & Rosenqvist, J. (2001). *Forskning inom det specialpedagogiska området*. Statens skolverk. Stockholm: Liber.
- Esaiasson, P. (2007). *Metodpraktikan. Konsten att studera samhälle, individ och marknad*. Stockholm. Norstedts Juridik AB.
- Fischbein, S. (2009). *Barns upplevelse av specialpedagogiska insatser*. I: Bjar, L & Frylmark, A, (red). *Barn läser och skriver*. Lund: Studentlitteratur.
- Frisk, M. (2007). *Läs- och skrivsvårigheter samt dyslexi/specifik lässvårighet*. I: Ericson, B (red.). *Utredning av läs- och skrivsvårigheter*. Pozkal: Studentlitteratur.
- Frost, J. (2006). *Läsundervisning – praktik och teorier*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Frost, J. (2009). *Läsundervisning och läsutveckling*. Lund: Studentlitteratur.
- Frost, J., & Madsbjerg, S., & Niedersoe, J., & Olofsson, A., & Sorenson, P. M. (2005). *Semantic and Phonological Skills in Predicting Reading Development: From 3-16 Years of age*. *Dyslexia*, vol 11.
- Ganschow, L., & Sparks, R. (1995). *Effects of direct instruction in Spanish phonology on the native-language skills and foreign-language aptitude of at-risk foreignlanguage learners*. I: *Journal of Learning Disabilities*, 28 (2), s.107-120.
- Haug, P. (1998). *Pedagogiskt dilemma: Specialundervisning*. Stockholm: Liber.
- Hoover, W., & Gough, P. (1990). *The Simple View of Reading*. *Reading and Writing: An Interdisciplinary Journal* 2(2), 127-160.
- Hwang, P., & Nilsson, B. (2006). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Håkansson, G., & Hansson, K. (2007). *Grammatiska problem hos barn med språkstörning*. I: Nettelbladt & Salameh (red) *Språkutveckling och språkstörning hos barn*. 171-199, 135-170. Lund. Studentlitteratur.
- Häggström, I. (2003). *Elever med läs- och skrivsvårigheter/dyslexi*. Bjar L. & Liberg C. (red.) *Barn utvecklar sitt språk* (ss 237 – 249). Lund: Studentlitteratur.
- Høien, T., & Lundberg, I. (2002). *Dyslexi. Från teori till praktik*. Stockholm: Natur och kultur.

- Ingvar, M. (2008). *En liten bok om dyslexi*. Stockholm: Karolinska institutet.
- Jank, W., & Meyer, H. (1997). *Nytan av kunskaper i didaktisk teori*. I; Uljens, Michael (red.) *Didaktik: teori, reflektion och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Kuhn, M.R. (2005). *A comparative study of small group fluency instruction*. *Reading Psychology*, 26, 127 – 146.
- Kuhn, M. R. (2010). *Alingning theory and assessment of reading fluency: automaticity, prosody, and definitions of fluency*. *Reading research quarterly* 45, No 2, 230 – 251.
- Kuhn, M. R., & Stahl, S. (2003). *Fluency: A review of developmental and remedial strategies*. *The Journal of Educational Psychology*, 95, No.1. 3 – 21.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Liberg, C. (2006). *Hur barn lär sig läsa och skriva, 2., [utök.] uppl.*, Lund: Studentlitteratur.
- Liberg, C., & Folkeryd, J.W., & Af Geijerstam, Å. (2010). *Utforska, utmana, utveckla! Läs- och skrivprocesser i skolan*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindö, R. (2002). *Det gränslösa språkrummet*. Lund: Studentlitteratur.
- Lindqvist, G. (red.). (1999). *Vygotskij och skolan: texter ur Lev Vygotskijs Pedagogisk psykologi kommenterade som historia och aktualitet*. Studentlitteratur, Lund.
- Lundberg, I., & Herrlin, K. (2009). *God läsutveckling: Kartläggning och övningar*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Lundberg, I. (2007). *Bornholmsmodellen – vägen till läsning, språklekar i förskoleklass*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Manis, F. R. (1985). *Aquisition of words identification skills in normal and disabled readers*. *Journals of Educational Psychology*, s. 77-90).
- Myndigheten för skolutveckling (2003). *Att läsa och skriva – en kunskapsöversikt baserad på forskning och dokumenterad erfarenhet*. Stockholm: Myndigheten för skolutveckling.
- Myrberg, M. (2001). *Att förebygga och möta läs- och skrivsvårigheter*. Stockholm: Skolverket.
- Myrberg, M. (2007). *Dyslexi: En kunskapsöversikt* (Vetenskapsrådets rapportserie, 2007:2). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Myrberg, M., & Lange, A-L. (2006). *Identifiering, diagnostisk samt specialpedagogiska insatser för elever med läs- och skrivsvårigheter*.

- Konsensusprojektet. Stockholm: Specialpedagogiska institutet & Lärarhögskolan i Stockholm.
- Naucmér, K., & Magnusson, E. (2000). *Language problems in poor readers*. Logopedics Phoniatrics Vocology 25, s. 12-21.
- Naucmér, K., & Rudberg, L-A. (1992). *Läs och skrivsvårigheter*. I Rudberg, L-A, *Barns tal och språksvårigheter*, s. 23-28. Lund: Studentlitteratur.
- Nettelbladt, U. (2013). *Språkutveckling och språkstörning hos barn Pragmatik – teorier, utveckling och svårigheter*. Lund: Studentlitteratur.
- Nettelbladt, U., & Salameh, E-K. (red). (2007). *Språkutveckling och språkstörning hos barn*. Lund: Studentlitteratur.
- Nilholm, C. (2005). Specialpedagogik: *Vilka är de grundläggande perspektiven?* Pedagogisk forskning i Sverige, s.39, s.38, s.23.
- Nilholm, C. (2007). *Perspektiv på specialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.
- Pressley, M. (2002). *Explicit and implicit instruction in comprehension*. In B. M. Taylor, M. F. Graves, & P. van den Broek (Eds.), *Reading for meaning: Fostering comprehension in the middle grades*. New York: Teachers College Press.
- Ritchey, K., & Goeke, J. (2006). *Orton-Gillingham and Orton- Gillingham based reading instruction: A review of literature*. I: The Journal of Special Education 40 (3), s. 171-183.
- Rygvold, A-L. (2001). *Läs och skrivsvårigheter*. I: Asmervik, S., Odgen, T., Rygvold, A-L. (red) *Barn med behov av särskilt stöd*, s. 14 – 84. Lund: Studentlitteratur.
- Sandström Kjellin, M. (2004). *Läsutveckling hos barn*, Ekelund, Solna.
- Schneider, E. (2009). *Dyslexia and foreign language learning*. I: The routledge companion to dyslexia, red. Gavin, Reid. USA: Routledge.
- Shaywitz, S. E., & Shaywitz, B. A. (2005). *Dyslexia, specific reading disabilities*. Biological Psychiatry vol 57.
- Skollagen (2010:800, 2010:801): med *Lagen om införande av skollagen*. Stockholm: Norstedts juridik.
- Skolverket. (2001a): *Att förebygga och möta läs- och Skrivsvårigheter*. En forskningsöversikt på uppdrag av Skolverket. Stockholm: Skolverket.
- Skolverket. (2011) *Läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (Lgr11)*. Skolverket. Stockholm: Fritzes.

- Snowling, M. J., & Hulme, C. (2011). *Evidence-based interventions for reading and language difficulties: Creating a virtuous circle*. British Journal of Educational Psychology, vol 81.
- Sparks, R., & Ganschow, L., & Pohlman J., & Skinner, S., & Artzer, M. (1992). *The effects of multisensory structured language instruction on native language and 35 foreign language aptitude skills of at-risk high school foreign language learners*. I: Annals of Dyslexia, 42.
- Sternberg, R. J., & Spear-Swerling L. (1996). *Psychology in the classroom*. American Psychological Association.
- Stanovich, K. (1986). *Matthew effects in reading: Some consequences of individual differences in the acquisition of literacy*, I; Reading Research Quarterly 21.
- Stukåt, S. (2005). *Att skriva examensarbete inom utbildningsvetenskap*. Lund: Studentlitteratur.
- Svensk författningssamling (2014:456). Skollag Utbildningsdepartementet.
- Säljö, R. (2010). *Lärande i praktiken. Ett sociokulturellt perspektiv*. Prisma, Stockholm.
- Taube, K. (2004). *Läsning och självförtroende*. Nordstedts Akademiska Förlag, 2004.
- Tjernberg, C. (2011). *Skolpedagogik i skolvardagen – en studie med fokus på framgångsfaktorer i läs, - och skrivlärande*. (Doktorsavhandling, Stockholms universitet. Specialpedagogiska institutionen. Forskarskola i läs -och skrivutveckling. Studies in Special Education.
- Torgesen, J. K., & Alexander, A. W., & Wagner, R. K., & Rashotte, C. A., & Voeller, K. K. S., & Conway, T. (2001). *Intensive remedial instruction for children with severe reading disabilities: Immediate and long-term outcomes from two instructional approaches*. Journal of Learning Disabilities.
- UNESCO. (1994). *The Salamanca statement and framework for action on special needs education*.
- Westlund, B. (2009). *Att undervisa i läsförståelse: lässtrategier och studieteknik för de första skolåren*. Stockholm: Natur & kultur.
- Wolff, U. (2014). *RAN as a predictor of reading skills, and vice versa: results from a randomized reading intervention*. Annals of Dyslexia, vol 64 (2).
- Yule, G. (1996). *The study of language*. 2nd ed. Cambridge. University press.

Öhlmér, I. (2001). *Med eleven i centrum. Så kan vi stötta elever i behov av särskilt stöd*. Västerås: IÖ Respons

Östman, L. (2000). *Didaktik och didaktisk kompetens*. I; Svedner, P O & Säfström, C A (red.): *Didaktik: perspektiv och problem*, Studentlitteratur, Lund.

12.1 Internetreferenser

Bross, H & Förher, U. DN, [2011-01-08]

<http://www.dn.se/debatt/elever-med-lashandikapp-diskrimineras-i-grundskolan/>.

Hämtad från nätet 2016-08-31.

Jacobsson, C. (2006). *Dyslexi – aktuellt om läs- och skrivsvårigheter* nr 4/2006.

https://www.spsm.se/contentassets/e5b66454842b4432b786e43307ed6d1d/jacobson_hemsidan.pdf

Hämtad från nätet 2016-08-31

National reading panel, 2000.

<https://www.nichd.nih.gov/publications/pubs/nrp/documents/report.pdf>

Hämtat från nätet 2016-08-31

Skollagen

https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/skollag-2010800_sfs-2010-800

Hämtad från nätet 2016-09-03

Skolverket. (2012). PISA 2012- resultaten i koncentrat.

<http://www.skolverket.se/publikationer?id=3127>

Hämtad från nätet 2016-03-13

Trampe, P., & Andersson, B. (2005). *Vetenskap, beprövaderfarenhet och humbug. Dyslexi - Aktuellt om Läs- och Skrivsvårigheter*, nr 4.

http://www.dyslexiforeningen.se/egnafiler/peter_och_bodil_atgarder.pdf,

Hämtat från nätet 2016-09-31.

Vetenskapsrådet. (2007). *Forskarens etik*,

<http://www.vr.se/forskningsfinansiering/sokabidrag/vetenskapsradetsutlysningar/aktuellautlysningar/nophsscscientificjournalgrants.5.63a8cc152634fa8b6edc37.html>

Hämtat från nätet 2016-09-01.

13 Bilagor

13.1 Bilaga 1 Informationsbrev

Hej!

Jag är lärarstudent vid Umeå universitet. Jag kommer under denna hösttermin skriva mitt examensarbete som handlar om hur lärare arbetar med elever med läs- och skrivsvårigheter. Syftet med studien är att få mer information om hur lärare och speciallärare/specialpedagoger arbetar med elever som har läs- och skrivsvårigheter i den dagliga verksamheten, vilka åtgärder och metoder används för att stärka de elever som dessa svårigheter. Jag vill även få reda på vilka faktorer som påverkar lärares val av åtgärder och metoder samt vilka likheter och skillnader det finns mellan yrkeskategorierna och skolorna för att sedan kunna jämföra dessa emellan.

Denna studie byggs på intervjuer av lärare och jag undrar om du skulle vilja ställa upp på en intervju?

Insamling av data kommer att ske med hjälp av samtalsintervjuer som kommer att spelas in för att jag inte ska missa någon viktig information som uppkommer under intervjun. Intervjun kommer att ta ca 1-1,5 timma. Du kommer att vara helt anonym, då namn, arbetsplats och annan information kring dig och din arbetsplats kommer att utelämnas.

Insamlad data kommer endast att användas till just denna studie och jag kommer vara den enda som har tillgång till att lyssna på dessa intervjuer i sin helhet. Insamlad data kommer att förvaras på ett tryggt ställe där ingen kommer åt det och kommer sedan förstöras när studien är klar.

Jag skulle vara tacksam om du är villig att medverka i denna studie. Din medverkan är helt frivillig och du har full rätt att avbryta pågående intervju.

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar

Anna Öberg, speciallärarstudent

Handledare: Inga-Lill Gustafsson, Umeå universitet

13.2 Bilaga 2 Intervjufrågor

Intervjufrågor till lärare och specialpedagoger

Uppvärmningsfrågor

Vilken utbildning har du och hur länge har du arbetat? Berätta!

Vilken klass undervisar du i nu?

Beskrivning av läs- och skrivsvårigheter hos elever

Vad är läs- och skrivsvårigheter för dig?

Vad anser du att de kan bero på?

Hur tidigt ser du att en elev har svårigheter med läsning och skrivning?

Hur visar sig dessa svårigheter?

Hur tror du att man som lärare kan stimulera barns läs-, - och skrivutveckling på bästa möjliga sätt? På vilket sätt kan man främja elevers språkliga utveckling?

Vilka faktorer kan motverka den utvecklingen, tror du?

Vad gör du när du märker att en elev uppvisar svårigheter gällande läsning och skrivning?

Vilken betydelse/relevans har de bakomliggande orsakerna för det fortsatta arbetet?

Vilken betydelse har teorier för diagnostisering i praktiken?

Hur kan man didaktiskt bemöta en elev som man upptäcker har någon form av svårighet inom läsning och/eller skrivning?

På vilket sätt kan skolan hjälpa elever med läs- och skrivsvårigheter, att få en god läs- och skrivutveckling?

Vad kan en speciallärare/specialpedagog tillföra dessa elever?

Hur är stödet utformat för elever med läs- och skrivsvårigheter?

På vilket sätt bidrar stödet till elevernas läs- och skrivutveckling?

Vilka åtgärder och metoder anser sig lärare och speciallärare som arbetar i åk 4-6, använda sig av för att stärka de elever som har läs- och skrivsvårigheter?

Vilka åtgärder och metoder använder du för att jobba efter i syfte att hjälpa elever med läs- och skrivsvårigheter i den dagliga undervisningen?

Vilket stöd får du från styrdokumentet eller skolans lokala arbetsplan om hur du ska arbeta?

På vilket sätt anser du att en elev med läs- och skrivsvårigheter får den hjälp de behöver eller skulle du vilja ändra på något, vad i såfall?

Hur ser du på läs- och skrivsvårigheter nu jämfört med när du började arbeta som lärare? Ser du någon skillnad på antalet elever nu jämfört med förr?

Kan man som lärare förebygga att en elev får läs- och skrivsvårigheter? I så fall hur?

När och hur ska man uppmärksamma läs- och skrivsvårigheterna hos en elev? Hur avgör man om det är något som eleven kommer att lära sig med tiden?

Vilken betydelse kan läromedlen ha för eleverna vid läs- och skrivinläringen?

Hur tror du att eleven känner för att gå till specialläraren/specialpedagogen?

Anser du att det finns verktyg för dig som lärare att gynna eleverna i sitt arbete, vilka i såfall?